
KALANDUSSEKTORI INFO- JA TEABEVAJADUSE UURINGU ARUANNE

---

kevad, suvi 2005

SISUKORD

1.	Kokkuvõte.....	4
2.	Kvantitatiivuuring	
2.1.	Metoodika.....	7
2.2.	Põhitulemuste analüüs	
2.2.1.	Ülevaade kalandusettevõtjate olukorrast.....	9
2.2.2.	Informeeritus.....	20
2.2.3.	Rahulolu olukorraga kalanduses ning peamised probleemid.....	23
3.	Kvalitatiivuuring	
3.1.	Metoodika.....	27
3.2.	Põhitulemuste analüüs	
3.2.1.	Kalandusettevõtjate üldine majanduslik olukord.....	30
3.2.2.	Kalurite looduslikud probleemid.....	34
3.2.3.	Eesti riigi kalanduspoliitika.....	36
3.2.4.	Riigiametnike tegevus.....	40
3.2.5.	Nõuded, piirangud, bürokraatia.....	43
3.2.6.	Toetused.....	46
3.2.7.	Turustamine.....	48
3.2.8.	Kalandusettevõtjate enda tegevus.....	50
3.2.9.	Kaluri kutse.....	53
3.2.10.	Kalurite, kokkuostjate ja töötlejate omavahelised suhted.....	55
3.2.11.	Informeeritus.....	57

4. Tabelid

Kvantitatiivuuringu tulemuste jaotus erinevate sotsiaal-demograafiliste tunnuste lõikes

- 4.1. Kalurid regionaalse jaotuse alusel
- 4.2. Kalurid vanusegrupiti
- 4.3. Kogu kalandussfäär põhitegevuse alusel
- 4.4. Kogu kalandussfäär ettevõtlusvormi alusel
- 4.5. Kogu kalandussfäär aastal 2004 kalandusest saadud käibe alusel
- 4.6. Vastused lahtisele küsimusele: Mis on Teie arvates praegu kõige olulisem probleem Eesti kalanduses, millele oleks vaja riigi poolt lahendus leida?

1. KOKKUVÕTE

Sotsiaal- ja turu-uuringute firma Saar Poll viis Eesti Põllumajandusministeeriumi tellimisel 2005. aasta mais ja juunis läbi kalandussektori info- ja teabevajaduse uuringu. Uuringu eesmärgiks oli saada ülevaade kalandusettevõtjate hetkeolukorrast, peamistest probleemidest ja info- ja teabevajadustest.

Uuring viidi läbi kahes etapis. Uuringu esimeseks etapiks oli kvalitatiivuuring, mis koosnes viiest fookusgrupi intervjuust kalandusettevõtjatega. Uuringu teiseks etapiks oli kvantitatiivuuring, mis koosnes 522-st telefoniintervjuust kalandusettevõtjatega.

Uuringu korraldus näitas, et Eestis sisuliselt puudub korralik andmebaas kaluritest. See on hajus, vananenud ning vigaste andmetega. Andmed on erinevate ametkondade käes, kes on neid nimekirju loonud institutsiooni eesmärkidest lähtudes. Et riigipoolne informatsioon, meetmed kalanduse valdkonnas jõuaksid kalandusega seotud inimesteni, tuleb alustada korraliku andmebaasi loomisega, mida saaksid hallata erinevad ametkonnad. Uurimise kogemus lubab väita, et praegune andmebaas ei võimalda teha regulaarset inventuuri või monitooringut kalurite olukorrast. Teine probleem on seotud sellega, et andmebaasid sisaldavad nii harrastuskalureid kui ka nõ professionaalseid, eristus aga puudub.

Uuringust nähtub, et riigi ees seisavad mitmed olulised probleemid, mis vajavad lahendamist. Üks neist on seotud asjaoluga, et tuleb vastavusse viia kalavarud ning kalastamislubade arvukus. Praeguses situatsioonis on ilmselge, et need ei ole vastavuses. Sellest tulenevad aga paljud majanduse sfääri puudutavad otsused. Kas suurendada teatud meetmetega kalavarusid (või näiteks muuta kalavarude hindamine senisest tunduvalt täpsemaks) või teisalt vähendada kalurite arvukust (see tähendab aga teisalt paljude uute töökohta loomist). Probleemiks on ka rannakülade kui elustiili säilimise vajadus ning selle tagamise meetmed. Ka viimati mainitud probleem tähendab majanduslike meetmete rakendamist.

Korrastamist vajavad nõ professionaalsete ning harrastuskalurite ning röövpüüdjate vahekord.

Ilma seda lahendamata jääb vaeslapse ossa just professionaalne kalur (selle mõiste on ähmaselt defineeritud).

Uuring näitas, et kalandusettevõtjate majanduslik olukord, probleemid ja huvid on küllalt erinevad. Kalandusettevõtjaid ühendavaks jooneks on aga rahulolematust Eesti riigi kalanduspoliitikaga. Kalandussfääri reguleerimatus ja vähene riigi poolne tugi kalandusettevõtjatele on uuringus osalenute arvates üheks peamiseks põhjuseks, miks olukord Eestis kalanduses tervikuna on halb. Puudulik kalanduspoliitika väljendub kalandusettevõtjate arvates näiteks selles, et riik ei arvesta kalandusettevõtjate arvamuste ja huvidega, Eestis puudub kalanduse arengukava, kalandusettevõtjatele on vähe toetusi, riik ei informeeriks kalandusettevõtjaid piisavalt, riik ei suuda kontrollida röövpüüki ja nõ musta äri kalanduses, kalapüügi lubade väljastamise alused on ebaselged, riik pole suutnud kalavarusid reguleerida, liiga sageli muudetakse seadusi, piiranguid ja norme, kalandussfääris esineb palju administratiivseid segadusi ja probleeme, jne.

Kalandusettevõtjad ootavad riigilt kalanduse arengukava, mis määratleks kalanduse prioriteedid ja arengusuunad ning mis arvestaks kohalike kalandusettevõtjate huvidega ning samuti oodatakse senisest tugevamat, efektiivsemat ja stabiilsemat kalandussfääri reguleerimist.

Kõige raskem majanduslik olukord on uuringu tulemuste kohaselt rannakaluritel. Näiteks suur osa rannakaluritest ei elatu kalapüügist ära. Sisevete kalurite olukord on mõnevõrra parem. Nendest omakorda veidi parem olukord on uuringu tulemuste kohaselt kaugpüügiga tegelevatel ettevõtjatel. Kalandussfääri kõige tugevamateks ettevõtjateks võib pidada kala- või kalasaaduste töötlemise ja kala-või vähikasvatusega tegelevaid ettevõtteid.

Rannakalurite üheks kõige teravamaks probleemiks on kala vähesus. Sisevete kalurite (kellest antud uuringus moodustasid suure osa Peipsi järve kalurid) analoogseks probleemiks on suured ajalised kalapüügipiirangud. Nii kala vähesuse kui suurte ajaliste kalapüügi piirangute üheks tagajärjeks kalurite jaoks on stabiilse sissetuleku puudumine. Kalurid ootavad sellist riigipoolset kalavarude reguleerimist, mis tagaks kalavarude kasvu ning mis kindlustaks ka kalurite ellujäämise.

Eriti just püügiga tegelevate kalandusettevõtjate arengut takistavaks probleemiks on tehnika, seadmete ja kalasadamate kehv olukord. Tehnika ja muude seadmete ja infrastruktuuri parendamine nõuab aga suuri, paljudele kalandusettevõtjatele ülejõu käivaid investeeringuid ning riigipoolne abi selles vallas oleks kalandusettevõtjatele äärmiselt teretulnud. Kalandusettevõtjate arvates ei pea riik tingimata rahalisi toetusi jagama, ettevõtjaid võiks abistada ka muul moel, näiteks laenugarantiide või maksusoodustuste näol.

Riigipoolse teavitustegevusega ei ole kalandusettevõtjad rahul. Peamine informatsiooniga seotud probleem on kalandusettevõtjate hinnangul see, et info ei jõua õigeaegselt kalandusettevõtjateni. Üldiselt on kalandusettevõtjad on enda hinnangul oma töö jaoks vajaliku informatsiooniga enam-vähem kursis. Tõeliselt suur infopuudus valitseb aga toetuste teemal. Ranna- ja sisevete kalurite jaoks on kõige olulisemateks infoallikateks kolleegid (teised kalurid) ning keskkonnateenistuste kalandusspetsialistid, samuti kasutavad kalurid suhteliselt rohkem traditsioonilisi massiteabekanalid nagu ajalehed, raadio ja televisioon. Kaugpüügi, töötlemise või kala- või vähikasvatusega tegelevate ettevõtjate jaoks on kõige olulisemateks infoallikateks internet, kalandusvaldkonna ühendused ja liidud ning samuti kolleegid. Infokanalite aspektist vaadatuna on viimati nimetatud kalandusettevõtjateni lihtsam jõuda kui ranna- või sisevete kaluriteni, kellest paljud ei oma interneti kasutamise võimalust ning kellest paljud ei kuulu ka ühtegi liitu ega ühendusse. Ranna- ja sisevete kalurite (ja ka teiste kalandusettevõtjate) teavitamisel võiks senisest rohkem kasutada näiteks tasuta infolehti või muid paberkandjal olevaid infomaterjale.

2. KVANTITATIIVUURING

2.1. METOODIKA

Kvantitatiivuuring viidi läbi telefoniintervjuude vormis. Telefoniküsitlus toimus ajavahemikul 21. juuni – 8. juuli 2005. a.

Kvantitatiivuuring hõlmas viit kalandusettevõtjate rühma:

- 1) rannakalurid
- 2) sisevetekalurid
- 3) avamerekalurid (laevaomanikud)
- 4) kala või vesiviljelussaadusi töötlevad ettevõtted
- 5) kalakasvatused, vähikasvatused.

Rannakalurite, sisevetekalurite ning kala või vesiviljelussaadusi töötlevate ettevõtete puhul oli tegemist valikuuringuga, avamerekalurite ehk laevaomanike ning kalakasvatuste ja vähikasvatuste puhul oli eesmärk küsitleda kogu üldkogumit.

Küsitletavad kalandusettevõtjad valiti keskkonnateenistuste kutselise kalapüügi loa omanike nimekirjadest, Kalurite Liidu liikmete piirkondlikest nimekirjadest ja Põllumajandusministeeriumi poolt esitatud kalandusega tegelevate juriidiliste isikute nimekirjast.

Ettevõtetes küsitleti juhte või omanikke. Kokku viidi läbi 522 intervjuud. Intervjuud viidi läbi eesti või vene keeles, vastavalt küsitletava soovile.

Juhuvaliku tulemusel ei sattunud küsitletavate kalandusettevõtjate hulka ühtegi Rapla ega Valgamaa kalandusettevõtjat, kõik ülejäänud maakonnad on uuringus esindatud.

Valimi kirjeldus:

		KÕIK VASTAJAD	
		Arv	Protsent
Ettevõtlusvorm	Aktsiaselts	40	8%
	Osühing	73	14%
	Ühistu	11	2%
	Füüsilisest isikust ettevõtja	398	76%
Maakond	Harju	92	18%
	Hiiu	49	9%
	Ida-Viru	21	4%
	Jõgeva	16	3%
	Järva	1	0%
	Lääne	24	5%
	Lääne-Viru	26	5%
	Põlva	9	2%
	Pärnu	109	21%
	Saare	106	20%
	Tartu	46	9%
	Viljandi	19	3%
	Võru	4	1%
Tegevusvaldkond*	Rannapüük	345	66%
	Sisevetepüük	102	20%
	Põllumajandus	86	17%
	Muu	58	11%
	Külmutamine	37	7%
	Valmistoidu tootmine	36	7%
	Fileerimine	25	5%
	Avamerepüük Läänemeres	24	5%
	Kalakasvatus, vähikasvatus	22	4%
	Turism	21	4%
	Konservide ja preservide tootmine	18	3%
	Metsandus	16	3%
	Ookeani kaugpüük	4	1%
Vastaja sugu	Mees	487	93%
	Naine	35	7%
Intervjuu keel	Eesti	455	87%
	Vene	67	13%
Vastaja vanus	Kuni 39	79	15%
	40-49	103	20%
	50-59	140	27%
	60-69	123	23%
	70 või vanem	77	15%
Vastaja positsioon (ainult ettevõtete puhul)	Omanik (sh kaasomanik)	80	65%
	Palgatöötaja	44	35%
VASTAJAID KOKKU			100%

* et ettevõtte võib tegeleda mitme tegevusvaldkonnaga, siis on protsentide summa 100-st suurem

2.2. PÕHITULEMUSTE ANALÜÜS

2.2.1. Ülevaade kalandusettevõtjate olukorrast

TEGEVUSALAD

Mis on Teie kui FIE / Teie ettevõtte tegevusalad? Mis on põhitegevusala?

	Tegevusalad*	Põhitegevusala
Rannapüük	66%	59%
Sisevetepüük	20%	16%
Kaugpüük	5%	3%
Töötlemine	22%	8%
Kala- või vähikasvatus	4%	4%
Muu	35%	10%

* et ettevõtte võib tegeleda mitme tegevusvaldkonnaga, siis on protsentide summa 100-st suurem

Kõige suuremaks küsitletavate grupiks olid antud uuringus rannapüügiga tegelevad kalandusettevõtjad, suurusel järgmiseks grupiks olid sisevete püügiga tegelevad ettevõtjad. Kaugpüügi, töötlemise ja kala- või vähikasvatusega tegelevaid ettevõtjaid oli valimis vähem. Päris paljud küsitletavad tegelevad lisaks kalandusele veel muude tegevusvaldkondadega. Kõige sagedamini on muuks tegevusvaldkonnaks põllumajandus. Kalandusettevõtjad tegelevad veel lisaks ka näiteks turismi, metsanduse, ehituse, transpordi ja paljude muude kalandusega mitteseotud valdkondadega.

Ranna- või sisevetepüügiga tegelevatest ettevõtjatest tegeleb ainult nimetatud ühe valdkonnaga 66%, ülejäänud 34% tegeleb lisaks ka muude valdkondadega, peamiselt põllumajanduse ja muude, mitte kalandusega seotud valdkondadega. Kaugpüügiga tegelevatest ettevõtetest tegeleb ainult kaugpüügiga 39%, 61% tegeleb mitme tegevusvaldkonnaga, lisategevusvaldkondadeks on peamiselt rannapüük ja kala- või kalasaaduste töötlemine. Kala või kalasaaduste töötlemisega tegelevatest ettevõtetest tegeleb 55% ainult töötlemisega, ülejäänud 45% tegeleb lisaks ka muude tegevusvaldkondadega, enamasti ranna- või sisevete püügi, kaugpüügi või muu ettevõtlusega. Kala- või vähikasvatusega tegelevad ettevõtted tegelevad kõik lisaks ka muude tegevusvaldkondadega, enamasti põllumajanduse, turismi või muu ettevõtlusega.

ETTEVÕTLUSVORM

Mis on teie (ettevõtte) ettevõtlusvorm?

	Kõik vastajad	Rannapüük	Sisevetepüük	Kaugpüük	Töötlemine	Kasvatus	Muu
Aktsiaselts	8%	1%	5%	17%	50%	25%	8%
Osaühing	14%	3%	18%	61%	46%	50%	15%
Ühistu	2%	2%	1%	5%	0%	5%	0%
FIE	76%	94%	76%	17%	4%	20%	77%

Pea kolmveerand küsitletud kalandusettevõtjatest on FIE-d. Teised ettevõtlusvormid on tunduvalt väiksemal määral esindatud. FIE-de suur osakaal kogu valimis tuleneb sellest, et kõige suurema osa valimist moodustasid rannakalurid, kellest enamus tegutseb füüsilisest isikust ettevõtjatena. Sisevete kalurite seas on FIE-sid mõnevõrra vähem kui rannakalurite seas. Kaugpüügi ja kala- või vähikasvatusega tegelevate ettevõtete seas on kõige rohkem osaühinguid, töötlemisega tegelevate ettevõtete seas on kõige suurem osakaal aktsiaseltsidel.

KÄIVE

Kui suur oli Teie kui FIE/ Teie ettevõtte käive kalandusest aastal 2004?

	Kõik vastajad	Rannapüük	Sisevete-püük	Kaugpüük	Töötlemine	Kasvatus	Muu
Käive puudus	15%	21%	5%	0%	0%	0%	21%
Kuni 10 000	17%	21%	17%	0%	0%	0%	19%
10 001 – 40 000	18%	20%	29%	6%	2%	0%	15%
40 001 – 100 000	15%	16%	28%	0%	7%	0%	6%
100 001 – 1 000 000	6%	5%	12%	17%	11%	20%	0%
Üle 1 miljoni	10%	0%	2%	44%	61%	35%	4%
Keeldus	18%	17%	7%	33%	19%	45%	35%

Tabelist on näha, et tegevusalade lõikes on kalandusettevõtjate käibed väga erinevad. Kõige väiksemad käibed on rannapüügiga tegelevatel ettevõtjatel, ühel viiendikul käive koguni puudub. Kõige suuremad käibed on kala või kalasaaduste töötlemisega tegelevatel ettevõtetel, näiteks kõige suurem uuringus osalenud ettevõtte käive oli 326 000 000 krooni. Ka keskmised käibed on väga erinevad – rannapüügi keskmine käive oli 69 130 krooni, sisevetepüügil 336 500, kaugpüügil 5 026 583, töötlemisel 27 089 056 ja kala- või vähikasvatusel 4 158 182 krooni.

TÖÖTAJATE ARV

Kas Te tegutsete üksi (sh ainult oma pere jõududega) või on Teil rohkem töötajaid (sh kasutate lisatööjõudu väljastpoolt oma perekonda)? Kui rohkem, siis kui mitu inimest lisaks Teile Teie ettevõttes praegu töötab või kui mitme inimese lisatööjõudu Te kasutate?

	Kõik vastajad	Rannapüük	Sisevete-püük	Kaugpüük	Töötlemine	Kasvatus	Muu
Üksi (sh ainult oma pere jõududega)	68%	83%	59%	17%	0%	35%	81%
1-2 inimest lisaks vastajale	9%	6%	24%	6%	5%	5%	10%
3-10 inimest lisaks vastajale	14%	9%	15%	50%	18%	45%	6%
Rohkem kui 10 inimest lisaks vastajale	9%	2%	2%	27%	77%	15%	3%

Kui analüüsida kalandusettevõtjad tervikuna, siis enamus uuringus osalenud ettevõtjatest tegutseb üksi või ainult oma pereliikmete jõududega. Loomulikult on ka selle küsimuse puhul väga suured erinevused sõltuvalt ettevõtja tegevusalast. Üksi tegutsejaid on kõige rohkem rannakalurite seas, ka sisevete kalurid tegutsevad enamasti üksi. Kõige suurema töötajate arvuga on loomulikult töötlemisega tegelevad ettevõtted (näiteks uuringus osalenud kõige suurema töötajate arvuga ettevõttel on 327 töötajat).

KALAPAATIDE, - LAEVADE KASUTAMINE JA OMAMINE

Kui mitu töökorras kalapaati / kalalaeva Teile / Teie ettevõtte kasutuses praegu on (vastasid ainult püügiga tegelevad ettevõtjad)?

	% kalapüügiga tegelevatest kalandusettevõtjatest
Mitte ühtegi paati / laeva	1%
1 paat / laev	55%
2 paati / laeva	23%
3 paati / laeva	11%
4 paati / laeva	5%
5 või rohkem paati / laeva	5%

Veidi üle poole kalapüügiga tegelevatest kalandusettevõtetest omab ühte töökorras kalapaati või kalalaeva ning umbes veerand omab kahte paati või laeva. Paate või laevu on kalapüügiga tegelevatel ettevõtjatel kokku keskmiselt 1,9.

Mis on selle paadi/ laeva pikkus (meetrites)? Kas Teie/ Teie ettevõtte on selle aluse omanik?

	% kõikidest paatidest	On paadi või laeva omanik
Kuni 6 m	55%	100%
6,1-9 m	26%	43%
9,1-13 m	14%	33%
13,1-20 m	2%	10%
Üle 20 m	3%	4%

Veidi üle poole kalapüügiga tegelevate kalandusettevõtjate kasutuses olevatest paatidest on väikesed – kuni 6 meetrised paadid. Kuni 6 meetriste paatide kasutajad on ka kõik paadi omanikud. Suuremate paatide ja laevade puhul on omanike osakaal tunduvalt väiksem.

PÜÜGI, TOODANGU REALISEERIMINE**Kuhu Te realiseerite oma püügi / kalatoodangu? Kuhu Te peamiselt oma püügi / kalatoodangu realiseerite?**

	Realiseerib üldse Kõik vastajad	Realiseerib peamiselt Kõik vastajad
Müüte vahendajatele – kokkuostjatele, edasimüüjatele	40%	28%
Müüte otse lõpptarbijatele	42%	26%
Muu	23%	21%
Müüte otse töötlejatele	23%	15%
Müüte jaemüüjatele (kauplustele)	17%	7%
Ekspordite	9%	7%

et vastaja võis anda mitu vastust, siis on protsentide summa 100-st suurem

Realiseerib peamiselt	Ranna- püük	Sisevete- püük	Kaug- püük	Töötle- mine	Kas- vatus	Muu
Müüte vahendajatele – kokkuostjatele, edasimüüjatele	26%	40%	33%	23%	23%	27%
Müüte otse lõpptarbijatele	30%	20%	6%	11%	27%	29%
Muu	21%	23%	6%	5%	15%	33%
Müüte otse töötlejatele	20%	11%	28%	5%	0%	0%
Müüte jaemüüjatele (kauplustele)	5%	4%	0%	18%	19%	12%
Ekspordite	1%	2%	33%	48%	15%	2%

et vastaja võis anda mitu vastust, siis on protsentide summa 100-st suurem

Kalandusettevõtjad realiseerivad üldkokkuvõttes oma toodangut kõige rohkem otse lõpptarbijatele ja vahendajatele. Kolmandal kohal on muud realiseerimiskanalid ning selle osakaal on kõige suurem ranna- ja sisevete püügiga tegelevatel ettevõtjatel, mis tähendab nende puhul enamasti seda, et kala püüti ainult oma tarbeks.

Tegevusalade võrdlus näitab, et rannakalurid realiseerivad oma toodangut kõige rohkem lõpptarbijatele ja vahendajatele, sisevetekalurid realiseerivad oma toodangut kõige rohkem vahendajatele, kaugpüügiga tegelevad ettevõtted realiseerivad oma toodangut enamasti ekspordile, vahendajatele ja töötlejatele, töötlemisega tegelevatel ettevõtetel on kõige olulisemaks realiseerimiskanaliks ekspord ning kala- või vähikasvatusega tegelevad ettevõtted realiseerivad oma toodangut kõige rohkem lõpptarbijatele ja vahendajatele.

KUULUMINE LIITUDESSE JA ORGANISATSIOONIDESSE

Kas Teie kui FIE/ Teie ettevõtte kuulub mingisugusesse kalandusega või ettevõtlusega seotud liitu või organisatsiooni?

	Kõik vastajad	Rannapüük	Sisevete-püük	Kaugpüük	Töötlemine	Kasvatus	Muu
Ei kuulu ühtegi	49%	50%	50%	17%	50%	30%	58%
Kohalik kalurite ühendus, liit	31%	37%	37%	6%	5%	0%	39%
Eesti Kalurite Liit	14%	14%	15%	67%	5%	0%	6%
Muu ühendus, liit	6%	1%	2%	6%	18%	65%	6%
Eesti Kalaliit	5%	2%	1%	11%	30%	5%	4%

et vastaja võis anda mitu vastust, võib protsentide summa olla 100-st suurem

Pea pooled uuringus osalenud kalandusettevõtjad ei kuulu ühtegi kalanduse või ettevõtlusega seotud organisatsiooni. Tegevusvaldkondade lõikes on kõige rohkem “organiseerunud” kaugpüügi ja kala- või vähikasvatusega tegelevad ettevõtted. Ranna- ja sisevetekalurite puhul torkab silma see, et kohalikesse kalurite ühendustesse ja liitudesse kuulub tunduvalt rohkem kalureid kui Kalurite Liitu.

TOETUSED

Kas Teie kui FIE/ Teie ettevõtte on viimase 2 aasta jooksul taotlenud mingisuguseid toetusi?

	Kõik vastajad	Ranna-püük	Sisevete-püük	Kaug-püük	Töötlemine	Kasvatus	Muu
Jah	26%	24%	15%	33%	41%	60%	25%
Ei	74%	76%	85%	67%	59%	40%	75%

Mis tüüpi toetusi Te olete taotlenud ja saanud (viimase 2 aasta jooksul)?

	Taotlenud	Saanud
Muud toetused	39%	36%
Euroopa Liidu struktuurifondi toetused ehk RAK-i toetused	21%	24%
Muud riiklikud, riigi poolsed toetused	21%	17%
SAPARD	18%	16%
Kohaliku omavalitsuse toetused	13%	11%

vastavad ainult need, kes on viimase 2 aasta jooksul toetusi taotlenud ja et vastaja võis anda mitu vastust, võib protsentide summa olla 100-st suurem

Ainult umbes veerand uuringus osalenud kalandusettevõtjatest on viimase 2 aasta jooksul mingisuguseid toetusi taotlenud. Kõige rohkem on toetusi taotlenud kala- või vähikasvatusega tegelevad ettevõtjad ja kõige vähem on toetusi taotlenud sisevetepüügiga tegelevad ettevõtjad.

Kõige rohkem on nii taotletud kui saanud toetusi, mida ei saanud liigitada loetletud toetuste alla. Kõige rohkem nimetati MES-a toetusi (nii täpsustamata kui tormikahjustuste toetusi) PRIA toetusi ja Kalurite Liidu toetusi (nii täpsustamata kui kütusetootusi).

Kui analüüsida toetuste taotlemise ja saamise suhet, siis kõige rohkem on positiivseid otsuseid langetatud seoses RAK-i toetustega.

KALANDUSETTEVÕTJA SISSETULEKUALLIKAD

Mis on Teie sissetulekuallikad praegusel ajal? Millisest allikast Te saate kõige suurema sissetuleku?

	<i>Sissetulekuallikad üldse*</i> Kõik vastajad	<i>Peamine sissetulekuallikas</i> Kõik vastajad
Sissetulek kalandusest	85%	43%
Pension	38%	27%
Palk mitte kalandusega seotud töökohalt	21%	18%
Muu ettevõtlustulu	19%	10%
Muu sissetulekuallikas	3%	2%

et vastaja võis anda mitu vastust, võib protsentide summa olla 100-st suurem

<i>Peamine sissetulekuallikas</i>	Ranna- püük	Sisevete- püük	Kaug- püük	Töötle- mine	Kas- vatus	Muu
Sissetulek kalandusest	36%	55%	78%	98%	60%	0%
Palk mitte kalandusega seotud töökohalt	18%	20%	11%	0%	10%	29%
Pension	37%	23%	11%	1%	0%	14%
Muu ettevõtlustulu	6%	1%	0%	0%	20%	58%
Muu sissetulekuallikas	3%	1%	0%	0%	10%	0%

15% uuringus osalenud kalandusettevõtjatest väidab, et kalandusest ei saa nad praegusel ajal üldse sissetulekut ning üle poole küsitletutest saavad oma peamise sissetuleku mitte kalandusest vaid kusagilt mujalt.

Tegevusalade võrdlus näitab jällegi suuri erinevusi. Pea kõik töötlemisega tegelevad ettevõtjad saavad suurema osa oma sissetulekust kalandusest. Ka suurem osa kaugpüügi, kala- või vähikasvatuse ja sisevete püügiga tegelevatest ettevõtjatest saab suurema osa sissetulekust kalandusest. Rannapüügiga tegelevatest ettevõtjatest elatub peamiselt kalandusest aga ainult veidi üle ühe kolmandiku.

KALANDUSETTEVÕTJA PORTREE

	Kõik vastajad	Rannapüük	Sisevete-püük	Kaugpüük	Töötlemine	Kasvatus	Muu
Sugu							
Mees	93%	98%	96%	78%	73%	70%	90%
Naine	7%	2%	4%	22%	27%	30%	10%
Intervjuu keel							
Eesti	87%	95%	57%	72%	84%	100%	92%
Vene	13%	5%	43%	28%	16%	0%	8%
Vanus							
Kuni 39	15%	9%	26%	22%	34%	25%	13%
40-49	20%	14%	23%	39%	34%	20%	27%
50-59	27%	26%	28%	22%	25%	40%	31%
60-69	23%	29%	12%	17%	7%	15%	27%
70 või vanem	15%	22%	11%	0%	0%	0%	25
Üldine haridustase							
põhiharidus	34%	46%	27%	5%	0%	0%	25%
kesk(eri)haridus	52%	48%	67%	67%	59%	35%	48%
kõrgharidus	14%	6%	6%	28%	41%	65%	27%
Kõrgeim haridustase kalanduse või merenduse valdkonnas							
kõrgharidus	3%	1%	1%	11%	14%	20%	4%
keskeriharidus	15%	16%	4%	28%	32%	25%	6%
kutseharidus	7%	8%	5%	6%	4%	5%	2%
olete läbinud mõne kalandus- või merendus- alase kursuse	38%	44%	40%	5%	14%	5%	50%
ei ole mingisugust kalandus- või merendus- alast haridust	37%	31%	50%	50%	36%	45%	38%
Kui mitu aastat olete kalandussfääris üldse kokku töötanud?							
Kuni 9	19%	10%	30%	33%	34%	60%	29%
10-14	18%	15%	23%	33%	27%	0%	23%
15-19	13%	15%	12%	6%	7%	0%	15%
20-29	13%	13%	12%	22%	14%	25%	11%
30-39	14%	17%	12%	6%	14%	15%	8%
40 või rohkem	23%	30%	11%	0%	4%	0%	14%

Meeste ülekaal kalandusettevõtjate seas on ilmne. Suhteliselt rohkem on naisi kaugpüügi, töötlemise ja kala- või vähikasvatusega tegelevate ettevõtjate seas.

Enamus küsitletud kalandusettevõtjatest on keskealised või eakad inimesed. Kalandusettevõtja keskmine vanus on 55 aastat. Kõige vanem uuringus osalenud kalandusettevõtja on 85 aastane. Tegevusalade lõikes on kõige nooremad töötlemisega tegelevad ettevõtjad ja kõige vanemad on rannakalurid.

Vene keelt kõnelevaid inimesi on kõige rohkem sisevete püügiga tegelevate ettevõtjate seas, teistes gruppides on eesti keelt kõnelevatel ettevõtjatel suurem ülekaal.

Üldise haridustaseme poolest on kõige haritumad töötlemise ja kala- või vähikasvatusega tegelevad ettevõtjad. Mis puudutab erialast haridust, siis umbes veerand küsitletutest omab kalandus- või merendusosalast eriharidust, üle ühe kolmandiku küsitletutest ei oma eriharidust, aga on läbinud mingisugused kursused ning samuti veidi üle ühe kolmandiku küsitletutest ei oma mingisugust kalandus- või merendusosalast haridust.

Tegevusalade lõikes on eriharidusega inimesi kõige rohkem kaugpüügi, töötlemise ja kala- või vähikasvatusega tegelevate ettevõtjate seas. Ranna- ja sisevetekalurite seas on aga kõige rohkem erialaste kursuste läbijaid.

Suurem osa uuringus osalenud kalandusettevõtjatest omab pikaajalist tööstaaži kalanduse valdkonnas. Keskmiselt on kalandusettevõtjad kalandussfääris tegutsenud 23 aastat. Kõige pikema kalandusvaldkonna töökogemusega on rannakalurid, suhteliselt lühema staažiga on kaugpüügi ja kala- või vähikasvatusega tegelevad ettevõtjad.

HINNANG MAJANDUSLIKULE OLUKORRALE JA TULEVIKUPROGNOOSID***Kuidas Te hindate enda kui FIE/ Teie ettevõtte 2004. aasta majanduslikku edukust?***

	Kõik vastajad	Rannapüük	Sisevete-püük	Kaugpüük	Töötlemine	Kasvatus	Muu
Halb	20%	25%	17%	11%	7%	5%	19%
Küllaltki halb	31%	33%	37%	39%	18%	10%	29%
Keskmine	38%	34%	35%	39%	52%	60%	44%
Küllaltki hea	7%	4%	10%	11%	18%	15%	2%
Väga hea	1%	0%	0%	0%	5%	5%	0%
Raske öelda	3%	4%	1%	0%	0%	5%	6%

Pea pooled kalandusettevõtjad hindavad oma eelmise aasta majanduslikku edukust halvaks. Veidi üle ühe kolmandiku ettevõtjatest hindab oma majanduslikku edukust keskmiseks. Heaks hindavad oma majanduslikku edukust vähesed ettevõtjad.

Tegevusalade lõikes hindavad oma eelmise aasta majanduslikku edukust kõige paremaks kala- või vähikasvatuse ja töötlemisega tegelevad ettevõtjad, kõige vähemedukaks peavad eelmist aastat rannapüügiga tegelevad ettevõtjad.

Kuidas muutub järgneva 12 kuu jooksul Teie kui FIE / Teie ettevõtte majanduslik olukord?

	Kõik vastajad	Rannapüük	Sisevete-püük	Kaugpüük	Töötlemine	Kasvatus	Muu
Palju halvemaks	12%	14%	17%	0%	2%	0%	15%
Mõnevõrra halvemaks	22%	22%	29%	11%	11%	5%	25%
Jääb samaks	38%	40%	34%	39%	34%	35%	35%
Mõnevõrra paremaks	17%	12%	10%	28%	48%	50%	12%
Palju paremaks	1%	0%	1%	5%	5%	10%	2%
Raske öelda	10%	12%	9%	17%	0%	0%	11%

Tabelist on näha, et lähituleviku prognooside osas ületab pessimistide arv optimistide arvu. Kõige rohkem on siiski neid vastajaid, kelle arvates jääb nende majanduslik olukord järgneva 12 kuu jooksul samaks.

Tegevusalade lõikes on lähituleviku suhtes on optimistlikumad kala- või vähikasvatuse, töötlemise ja kaugpüügiga tegelevad ettevõtjad, ranna- ja sisevete kalurid on tunduvalt pessimistlikumad.

Kui pika aja peale teete Teie kui FIE / teeb Teie ettevõtte praegusel ajal oma äriplaane?

	Kõik vastajad	Rannapüük	Sisevete-püük	Kaugpüük	Töötlemine	Kasvatus	Muu
1 – 2 aastat	49%	44%	56%	72%	84%	20%	40%
3 – 5 aastat	9%	5%	12%	11%	14%	50%	8%
Veelgi pikema aja peale	6%	3%	6%	11%	2%	25%	12%
Üldse ei tee	33%	42%	26%	6%	0%	0%	40%
Raske öelda	3%	6%	0%	0%	0%	5%	0%

Pea pooled kalandusettevõtjad teevad oma äriplaane väga lühikeseks ajaks – 1 – 2 aastaks ning umbes üks kolmandik ei tee üldse mingisuguseid äriplaane, pikemaajalisi äriplaane teevad ainult vähesed kalandusettevõtjad.

Tegevusalade võrdlus näitab, et kõige vähem äriplaane teevad rannakalurid. Kõige kaugemale tulevikku vaatavad kala- või vähikasvatusega tegelevad ettevõtted.

Millised on Teie kui FIE/ Teie ettevõtte järgneva paari aasta plaanid kalanduse valdkonnas?

	Kõik vastajad	Rannapüük	Sisevete-püük	Kaugpüük	Töötlemine	Kasvatus	Muu
Kavatseb laiendada	17%	8%	18%	17%	41%	75%	23%
Kavatseb jätkata samas mahus	61%	66%	54%	56%	48%	25%	63%
Kavatseb vähendada	11%	11%	21%	22%	7%	0%	2%
Kavatseb tegevuse lõpetada	6%	9%	4%	0%	2%	0%	2%
Raske öelda	5%	6%	3%	5%	2%	0%	10%

Enamus kalandusettevõtjatest kavatseb tegevust kalanduses jätkata edaspidi samas mahus. Tegevuse laiendajaid ja vähendajaid (viimaste hulka on arvestatud ka lõpetajad) on üldkokkuvõttes enam-vähem sama palju.

Tegevusalade lõikes on ka selle küsimuse puhul küllaltki suured erinevused. Tegevuse vähendamis- või lõpetamisplaanidega ettevõtjaid on kõige rohkem kalapüügi valdkonnades. Kõige suuremat laienemisvalmidust näitavad üles kala- või vähikasvatusega tegelevad ettevõtted.

2.2.2. Informeeritus

Kui sageli Te saate oma tööks vajaliku informatsiooni järgnevatest infoallikatest?

Millistest infoallikatest on Teil kõige rohkem kasu olnud?

Millistest infoallikatest Te sooviksite senisest rohkem oma tööks vajalikku infot saada?

	Saab sageli infot	On kõige rohkem kasu olnud	Sooviks senisest rohkem
Äripartnerid, teised kalurid/ kalakasvatavad/ kalatöösturid	65%	41%	4%
Keskkonnateenistuste kalandusspetsialistid	34%	23%	18%
Internet	27%	22%	8%
Kalandusvaldkonna ühendused ja liidud (Kalurite Liit, Kalaliit, jt)	24%	18%	15%
Maakonnalehed	18%	11%	9%
Brošüürid, infoteatmikud, infolehed	9%	4%	11%
Kohalikud omavalitsused	9%	1%	7%
Telesaated	8%	3%	3%
Raadiosaated	8%	6%	5%
Teised üleriigilised ajalehed, ajakirjad	6%	2%	4%
Maaleht	5%	1%	2%
Koolitused, seminarid, õppepäevad	5%	7%	10%
Kalanduskonsulendid	2%	1%	3%

Ülekaalukalt kõige olulisemaks infoallikaks on kalandusettevõtja jaoks tema kolleegid – äripartnerid, teised kalurid, kalakasvatavad, kalatöösturid. Sellest allikast saadakse kõige sagedamini tööks vajalikku infot ning see on kalandusettevõtjate arvates ka kõige kasulikum infoallikas. Teisel kohal on nii kasutamise sageduse kui kasulikkuse poolest keskkonnateenistuste kalandusspetsialistid ning kolmandal kohal on samuti nii kasutamise sageduse kui kasulikkuse poolest internet.

Võrreldes teiste infoallikatega on suhteliselt tähtsateks infoallikateks ka kalandusvaldkonna liidud ja ühendused ning maakondlikud ajalehed.

Senisest rohkem sooviksid kalandusettevõtjad saada infot keskkonnateenistuste kalandusspetsialistide käest, kalandusvaldkonna liitude ja ühenduste käest ning brošüüridest, infoteatmikest ja infolehtedest. Senisega võrreldes oluliselt rohkem soovitakse saada tööks vajalikku infot ka koolituselt, seminaridelt ja õppepäevadelt.

Erinevad kalandusettevõtjad kasutavad ja eelistavad erinevaid infoallikaid. Ranna- ja sisevete kalurite jaoks on suhteliselt olulisemateks infoallikateks traditsioonilised massiteabekanalid nagu ajalehed, raadio ja televisioon ning samuti keskkonnateenistuste kalandusspetsialistid ja kolleegid. Kaugpüügi, töötlemise või kala- või vähikasvatusega tegelevate ettevõtjate jaoks on suhteliselt olulisemateks infoallikateks internet ja kalandusvaldkonna ühendused ja liidud.

Uuringus pöörasime eraldi tähelepanu interneti kasutamisele.

Kas Teil on võimalik kodus või tööl internetti kasutada?

	Kõik vastajad	Rannapüük	Sisevete-püük	Kaugpüük	Töötlemine	Kasvatus	Muu
Jah	48%	29%	55%	100%	93%	85%	73%
Ei	52%	71%	45%	0%	7%	15%	27%

Kui sageli Te üldiselt internetti kasutate?

	Kõik vastajad	Rannapüük	Sisevete-püük	Kaugpüük	Töötlemine	Kasvatus	Muu
mitu korda päevas	16%	5%	19%	33%	75%	35%	12%
vähemalt kord päevas	13%	7%	15%	44%	11%	35%	23%
vähemalt kord nädalas	13%	10%	21%	17%	5%	20%	23%
Harvem	7%	8%	4%	0%	0%	5%	15%
mitte kunagi	50%	69%	41%	6%	9%	5%	25%
raske öelda	1%	1%	0%	0%	0v	0%	2%

Interneti kasutamise võimalust omavad umbes pooled kalandusettevõtjad ning internetti kasutavad samuti umbes pooled kalandusettevõtjad. Suuremad interneti kasutajad on kaugpüügi, töötlemise ja kala- või vähikasvatusega tegelevad ettevõtjad, sisevete kalurid on nõrkeskmesed kasutajad ja rannakalurid kasutavad internetti kõige vähem, neil on ka kõige halvemad interneti kasutamise võimalused.

Kas Te olete järgnevate valdkondadega pigem hästi kursis või olete pigem halvasti kursis? Millised on Teie jaoks kõige olulisemad valdkonnad, mille kohta ei ole Teil praegu piisavalt informatsiooni?

	Valdkonnad, millega ollakse pigem hästi kursis	Valdkonnad, mille kohta ei ole piisavalt infot
Püügile, tootmisele esitatavad nõuded nagu püügipiirangud, tootestandardid, kvaliteedinõuded, jms	90%	3%
Kala, kalasaaduste hinnad	86%	2%
Ettevõtlust puudutav seadusandlus, näiteks maksud, jms	83%	5%
Tootmissisendite hinnad nagu näiteks püügivahendid, tootmisvahendid, jms	83%	3%
Erialane info – kalapüüki, kalakasvatust, kalasaaduste töötlemist puudutav info	79%	4%
Saagi, toodangu turustamisvõimalused	77%	6%
Toetused – nii Euroopa Liidu kui kohalikud	25%	50%

Kalandusettevõtjad enda hinnangul peamiste oma tööga seotud valdkondadega küllaltki hästi kursis. Silmatorkavaks erandiks on toetuste teema, millega on kalandusettevõtjad enda hinnangul halvasti kursis ning mille kohta ei ole neil praegu piisavalt informatsiooni.

Püügile ja tootmisele esitatavate nõuetega on kõige paremini kursis kalurid; enda erialast informeeritust hindavad kõige paremaks kala- või vähikasvatajad ja rannakalurid ja kaugpüüdjad; ettevõtlust puudutava seadusandlusega on kõige paremini kursis kaugpüüdjad ja sisevete kalurid; tootmissisendite hindadega on kõige paremini kursis sisevete kalurid; kala ja kalasaaduste hindadega on kõige paremini kursis kaugpüüdjad ja töötlejad; turustamisvõimalustest on kõige paremini informeeritud töötlejad ja toetustest on kõige paremini informeeritud kaugpüügiga televead kalandusettevõtjad.

Töötlejad ja kala- või vähikasvatajad kurdavad infopuuduse üle mõnevõrra rohkem kui püügigategelevad ettevõtjad.

2.2.3. Rahulolu olukorraga kalanduses ning peamised probleemid

Kuivõrd rahul Te olete järgnevate kalandusvaldkonna külgedega?

	Keskmine 4-pallilisel skaalal (4-väga rahul, 1- üldse ei ole rahul)
Veterinaar- ja Toiduameti inspektorite tööga Teie püügi- või tootmispiirkonnas	3,0
Keskkonnainspeksiooni inspektorite tööga Teie püügi- või tootmispiirkonnas	2,9
Kalanduse korraldajate (keskkonnateenistuste kalandusspetsialistide) tööga Teie püügi- või tootmispiirkonnas	2,7
Teiste kalandusliitude tegevusega (kaugpüük, kalakasvatus, vähikasvatus)	2,5
Kalateadlaste tööga Teie püügi- või tootmispiirkonnas	2,5
Kalaliidu tegevusega	2,4
Keskkonnaministeeriumi tööga kalanduse valdkonnas üldiselt	2,4
Kalurite Liidu tegevusega	2,3
Põllumajandusministeeriumi tööga kalanduse valdkonnas üldiselt	2,0
Riigi poolse tegevusega kalavarude kaitsel	2,0
Riigi poolse tegevusega kalapüügi reguleerimisel ja arendamisel	1,9
Riigi poolse kalandusettevõtjate informeerimise ja nõustamisega	1,8
Riigi poolse tegevusega kalatööstuse reguleerimisel ja arendamisel	1,7

Antud küsimuse puhul võrdleme protsentide asemel keskmiseid seetõttu, et erinevaid kalandusvaldkonna külgi hindas erinev arv vastajaid ja seetõttu on protsentide võrdlemine veidi eksitav. Tabelist on näha, et suurema osa loetletud kalandusvaldkonna külgedega on kalandusettevõtjad pigem rahulolematud kui rahul (kui arvestada, et skaala keskmine on 2,5). Huvitav on see, et kalandusettevõtjad on kõige rohkem rahul kalandusega teatud mõttes kõige kaugemalt seotud riigiametnike tööga ehk Veterinaar- ja Toiduameti ja Keskkonnainspeksiooni inspektorite tööga. Nimekirja keskel on kalandusettevõtjate enda organisatsioonid, kalandusspetsialistid ning kalandusega tegelevad ministeeriumid, kõige vähem on kalandusettevõtjad rahul üldise riigipoolse tegevusega kalandusvaldkonna reguleerimisel.

Erinevat tüüpi kalandusettevõtjate rahulolu loetletud aspektidega on suhteliselt sarnane, teatavad erinevused siiski esinevad. Kala- või vähikasvatusega tegelevad ettevõtted on teistega võrreldes rohkem rahul oma liidu ning kalateadlaste tööga, vähem on nad aga rahul keskkonnainspektorite ja keskkonnaministeeriumi tegevuse ning riigipoolse tegevusega

kalavarude kaitsel, kalapüügi reguleerimisel ja kalandusettevõtjate informeerimisel. Töötajad on teistega võrreldes rohkem rahul põllumajandusministeeriumi tegevusega ning riigi poolse tegevusega kalatööstuste reguleerimisel ja arendamisel. Kaugpüügiga tegelevad ettevõtjad on teistega võrreldes rohkem rahul riigipoolse tegevusega kalavarude kaitsel, kalapüügi reguleerimisel ja kalandusettevõtjate informeerimisel. Sisevete kalurid on keskmisest rahulolematumad põllumajandusministeeriumi tegevuse ning riigi poolse kalapüügi reguleerimisega. Rannakalurite rahulolu ei erine keskmisest.

Palun öelge, kuivõrd suured on järgnevad probleemid ja takistused konkreetselt Teie (ettevõtte) jaoks?

	Väga suur + küllaltki suur probleem
Vähene riigi poolne tugi kalandusettevõtjatele – nii materiaalne kui mittemateriaalne	75%
Kala vähesus	74%
Kalasadamate kehv olukord	61%
Tehnika, näiteks paatide, laevade, tootmiseseadmete vananemine, nende kehv olukord	58%
Kalanduse valdkonna senine reguleerimatus	56%
Muud looduslikud probleemid nagu näiteks hülged ja kormoranid	50%
Euroopa Liidu toetuste puudumine või vähesus	49%
Liiga ranged püügile või tootmisele esitatavad nõuded ja piirangud	40%
Osa kalandussfääri ametnike ebakompetentne või sobimatu tegevus	38%
Kontrollimatu röövpuük, harrastuskalurite tegevus	38%
Kalandusettevõtjate vähene omavaheline koostöö, vähene koondumine	35%
Infopuudus	31%
Kala või toodangu realiseerimise, turustamisega seotud probleemid	28%

Kõige suuremaks probleemiks, millega kalandusettevõtjad praegu silmitsi seisavad, on ettevõtjate enda arvates vähene riigi poolne tugi. Pea sama teravaks probleemiks on ka kalapuudus. Kolmandal kohal on kalasadamate kehv olukord. Üllatavalt vähetähtsaks probleemiks osutus turustamine (viimasel kohal). Ka infopuudus osutus suhteliselt vähetähtsaks probleemiks.

Eeldatavalt hindasid erinevat tüüpi kalandusettevõtjad probleeme erinevalt. Ka see küsimus näitab töötajate suhtelist tugevust – loetletud probleemid tekitavad tervikuna kõige vähem peavalu töötajatele. Näiteks tehnika ja seadmete vananemine on nende jaoks teiste kalandusettevõtjatega võrreldes oluliselt väiksem probleem.

Kala- või vähikasvatusega tegelevate ettevõtete jaoks on teistega võrreldes suuremateks probleemideks infopuudus, turustamisega seonduvad probleemid, riigiametnike sobimatu või ebakompetentne tegevus ja kontrollimatu röövpüük, samas kurdavad nemad kõige vähem riigipoolse toe puudumise üle.

Kaugpüügiga tegelevaid ettevõtjaid paneb keskmisest rohkem muretsema Euroopa Liidu toetuste vähesus, tehnika ja seadmete ning kalasadamate kehv olukord.

Sisevete kalurite jaoks on teistega võrreldes suuremateks probleemideks liiga ranged püügile esitatavad nõuded ja piirangud ning kontrollimatu röövpüük ja harrastuspüüdjate tegevus, suhteliselt vähem tähtsateks probleemideks on sisevete kaluritele muud looduslikud probleemid ja turustamisega seotud probleemid.

Rannakalurite jaoks on aga suuremateks probleemideks kala vähesus ja muud looduslikud probleemid, samuti tehnika ja seadmete ja kalasadamate kehv olukord.

Palusime kalandusettevõtjatel ka oma sõnadega kirjeldada, ***mis on nende arvates praegu kõige olulisem probleem Eesti kalanduses, millele oleks vaja riigi poolt lahendus leida.*** Selles küsimuses kirjeldatud probleemid haakuvad loomulikult eelmise küsimuse probleemidega. Järgnevalt on loetletud sagedamini nimetatud valupunktid:

- Tuleks tegeleda kalavarude taastamisega. Tuleks uurida kalavarude vähenemise tegelikke põhjuseid ning vastavalt sellele rakendada meetmeid olukorra parandamiseks.
- Eesti vajab senisest paremat kalanduspoliitikat ja kalandusvaldkonna reguleerimist. Kalandusvaldkonda puudutav seadusandlus ja seaduste ellurakendamine võiks olla parem.
- Tuleks senisest tõhusamalt tegeleda röövpüügi vastu võitlemisega.
- Riik peaks kalandusettevõtjaid rohkem toetama. Toetusi on vähe ja toetusi on raske saada. Võiksid olla kütusedotatsioonid, sest kütus on kaluri jaoks kallis. Riik võiks abistada kalandusettevõtjaid seadmete, tehnika muretsemisel. Riik võiks toetada kalasadamate väljaehitamist.

- Tuleks senisest tõhusamalt tegeleda mere- ja siseveekogude reostuse probleemidega.
- Tuleks midagi ette võtta kormoranide ja hüljeste probleemiga.
- Sagedased muudatused seadustes, piirangutes, regulatsioonides ja kalandusettevõtjate mitte õigeaegne informeerimine nendest ei võimalda kalandusettevõtjatel tulevikuplaane teha. Kalandusettevõtjad vajavad suuremat stabiilsust ja kindlustunnet tuleviku ees.
- Püügilimiitide ja püügilubade andmise korda võiks muuta. Kutselise kalapüügi luba antakse liiga kergekäeliselt ja liiga paljudele. Püügilimiidid on paljudele kalapüügiga tegelevatele ettevõtjatele normaalseks majanduslikuks toimetulekuks liiga väikesed. Teadmatus edasise kalapüügiloa saamise kohta takistab tulevikuplaane teha.

3. KVALITATIIVUURING

3.1. METOODIKA

Kvalitatiivuuringu läbiviimisel kasutati fookusgruppide meetodikat. Kvalitatiivuuring hõlmas kolme kalandusettevõtjate rühma:

- 1) rannakalurid
- 2) sisevetekalurid
- 3) kala või vesiviljelussaadusi töötlevad ettevõtted.

Fookusgruppidesse kutsutud kalandusettevõtjad valiti regionaalsete keskkonnateenistuste kutselise kalapüügi loa omanike nimekirjadest, Kalurite Liidu liikmete piirkondlikest nimekirjadest ja Põllumajandusministeeriumi poolt esitatud kalandusega tegelevate juriidiliste isikute nimekirjast.

	Piirkond	Grupi toimumise koht ja kuupäev	Osalejate arv
Rannakalurid			
Grupp 1	Lääne-Virumaa	18.05. 2005. a. Võsu Külalistemaja Rannaliiv	10
Grupp 2	Hiiumaa	19.05. 2005. a. Suuremõisa tehnikum	7
Grupp 3	Pärnumaa	8.06. 2005. a. Pärnu Maavalitsuse ruumid	7
Sisevetekalurid			
Grupp 4	Peipsi	14.06. 2005. a. Kasepää Rahvamaja	8
Kala või vesiviljelussaadusi töötlevad ettevõtted			
Grupp 5	Tallinn ja Harjumaa	20.05. 2005. a. Firma Saar Poll ruumid	3

Peipsi fookusgrupp viidi läbi vene keeles, ülejäänud fookusgruppid eesti keeles. Kõik fookusgruppid salvestati videolindile ning käesolev uuringu aruanne on kirjutatud nende videosalvestiste põhjal.

ÜLEVAADE FOOKUSGRUPPIDE OSALEJATEST

Lääne-Virumaa kalurid

Lääne-Virumaa fookusgrupis olid peamiselt FIE-na tegutsevad kalurid, kes tegelevad kalapüügiga muu tegevuse (palgatöö, talu, vms) kõrvalt. Püügivahenditeks on peamiselt mõrrad ja võrgud. Osa kaluritest kuulub kohalikku kalurite ühendusse. Kalurid müüvad oma kala peamiselt otse lõpptarbijatele, enamasti juba väljakujunenud klientuurile. Osa kalast müüakse ka kokkuostjatele (Haapsalust ja Pärnust). Tegutsetakse enamasti üksi või pereliikmete abiga. Lisaks kala vähesusele ja muudele üldistele probleemidele on spetsiifilisteks probleemideks röövpüük ja kiuslikud inspektorid.

Hiiumaa kalurid

Hiiumaa fookusgrupis osalenud kalurid olid peamiselt osaühingute liikmed. Mõnel kaluril on kalapüügi kõrval muu töökoht, mõne jaoks on kalapüük ainus sissetulekuallikas. Enamus fookusgrupis osalenud kaluritest olid Hiiumaa Kutseliste Kalurite Ühingu liikmed. Kala püütakse peamiselt mõrdadega. Hiiumaa kaluritel on probleeme kala realiseerimisega, sest kalatööstust Hiiumaal enam pole ja kokkuostjatel ei ole otstarbekas nii kaugemale tulla. Kala turustatakse kauplustesse ja müüakse ka ise lõpptarbijatele. Saare suhtelise eraldatuse tõttu pole probleeme röövpüüdjate ja harrastuskaluritega. Hiiumaa kalurite kõige suuremaks probleemiks on aga kala vähesus ning hüljeste ja kormoranide tekitatud kahju.

Pärnumaa kalurid

Pärnumaa fookusgrupis osalenud kalurid olid kõik FIE-d ja kalapüük on pea kõigil põhitegevus ja põhiline sissetulekuallikas. Kala püütakse peamiselt mõrdade, muttide ja võrkudega. Kalurid on kogunenud brigaadidesse ja brigaadidel on oma kindlad sadamad. Kalapüügil kasutatakse ka pereliikmete abi. Mitmed osalejad kuuluvad kohalikku kalurite ühendusse. Kala turustatakse peamiselt kokkuostjatele, veidi müüakse ka otse lõpptarbijale, aga seda turgu peetakse väikeseks. Pärnumaa kalurite spetsiifilisteks probleemideks on kalurite liiga suur arv (sh harrastuspüüdjad ja röövpüüdjad) ning see, et Pärnumaa on sadamate jaoks ebasobiv piirkond (sadamaid on vaja pidevalt puhastada).

Peipsi kalurid

Peipsi fookusgrupis osalenud kalurid töötavad kalapüügiga tegelevates firmades, osühingutes või aktsiaseltsides või siis osutavad firmadele kalapüügi teenust. Kala püütakse peamiselt mõrdade, nootade ja võrkudega. Need kalurid, kes peavad kala ise turustama, müüvad kala peamiselt vahendajatele, teatud määral müüakse ka ise otse lõpptarbijatele. Enamus osalejad kuuluvad kohalikesse kalurite ühendustesse. Peipsi kalurite spetsiifilised probleemid on ajalised püügipiirangud (kala saab püüda ainult väikese osa aastast) ning kalurite liiga suur arv (liiga palju harrastuspüüdjaid ja palju röövpüüki).

Kalatöötledjad

Fookusgrupis osales kolm firmat, millest kaks tegutsevad Tallinnas ja Harjumaal ning üks Pärnumaal. Tegemist oli erineva suurusega firmadega, ühes firmas on umbes 100 töötajat, teises umbes 200 ja kolmandas umbes 300. Üks firma tegeleb nii kalatöötlemise kui kala külmutamisega, ülejäänud kaks ainult kala töötlemisega. Kaks firmat ostavad praktiliselt kogu tooraine välisriikidest, kolmas firma ostab ka Eestist. Kõik kolm firmat turustavad suurema osa oma toodangust välismaale (peamiselt lääneriikidesse), teatud osa turustatakse ka Eestis, ida poole müüakse väga vähe. Kõige valusamateks probleemideks on kaos kalanduspoliitikas, vähene riigipoolne tugi ja tööjõu puudus.

3.2. PÕHITULEMUSTE ANALÜÜS

3.2.1. Kalandusettevõtjate üldine majanduslik olukord

Enamus fookusgruppides osalenud kaluritest hindab enda majanduslikku olukorda raskeks. Kalurid ei pea kalapüüki tulutoovaks tegevuseks. Paljud kalurid püüavad kala muu tegevuse kõrvalt, sest ainult kalapüügist nende sõnul ära ei ela. Nõ väikesed kalurid maksavad pigem kalapüügile peale kui teenivad kasumit, nende keskmine sissetulek kalapüügist jääb nende enda hinnangul alla vabariigi keskmise palga. Üksikud kalurid tulevad veidi paremini toime, mille põhjuseks on ilmselt erinevate soodsate asjaolude kokkulangemine (näiteks head koostööpartnerid, soodus asukoht, nõukogude asjast varutud püügivahendid, laenu tagatiste olemasolu, isikuomadused, jms).

Raske majanduslik olukord väljendub selles, et kalurite paadid ja püügivahendid on vanad, raha abitööjõu palkamiseks ei ole, kala esmase töötlemise vahendid (eelkõige külmutamise) vahendid kaluritel praktiliselt puuduvad ning enamus sadamaid on väga kehvast olukorras. Kui paatide ja püügivahendite korrashoiuga suudavad kalurid kuidagi toime tulla, siis suuremateks investeeringuteks, näiteks kala esmaseks töötlemiseks ja sadamate jaoks, kaluritel vahendid pole. Osa kaluritest näeb oma majandusliku olukorra paranemist eelkõige just investeeringutes kala esmase töötlemise seadmetesse (eelkõige külmhooned) – paremad kala säilitamise tingimused võimaldaksid kaluritele suurema ja stabiilsema sissetuleku. Praegu müüvad kalurid oma kala suhteliselt odavalt kokkuostjale, rohkem raha tooks sisse kala töötlemine, mis aga nõuab suuri investeeringuid.

Tegemist on nõ kinnise ringiga – selleks, et rohkem raha teenida, on vaja rohkem raha, mida pole kaluritel aga kusagilt võtta. Kalurid tõid näite, et PRIA-st ei saa enne toetust sadama jaoks, kui sadam korras ei ole, sadamat ei saa aga enne korda teha, sest raha ei ole.

Kalurite majanduslikku olukorda mõjustab selle majandusharu üks eripära – hooajalisus. Ka aastad on erinevad. Mõnel aastal on kalur miinuses, teisel aastal plussis ning nende edukamate

aastate arvelt elatakse üle vähemedukad aastad. Kalurite ebastabiilne sissetulek on probleemiks ka pangast laenu saamisel. Kalurid ei suuda teha panga nõuetele vastavaid äriplaane ning kaluritel pole laenu saamiseks ka midagi tagatiseks panna, sest pangad ei aktsepteeri kalapüügivahendeid tagatisena.

Kalaturismi kui lisa tegevusvaldkonda suhtuvad kalurid skeptiliselt. Kalaturism nõuab investeringuid, sest vastavalt nõuetele kalapaadiga turistide teenindada ei saa, turistide teenindamiseks on vaja paat ümber ehitada.

Sarnaselt põllumeestele sõltub ka kalurite majanduslik olukord väga palju loodusest. Osa kalurite majanduslikest raskustest võib kindlasti omistada saagikuse langusele, millest on pikemalt juttu eraldi peatükis. Loodus (eelkõige tormid ja hülged) teeb kahju ka püügivahenditele. Püügivahendite kindlustamine on kalurite jaoks valus teema, sest see oleks kaluritele suureks abiks, aga püügivahendite kindlustamine on kalurite hinnangul praegu liiga kallis.

Positiivse poole pealt võib mainida seda, et kokkuostjate ja tööstuste viivitusi kaluritele raha maksmisel kalurite sõnul enam ei ole.

Mis puudutab kalatööstusi, siis uuringus osalenud ettevõtete esindajad hindavad Eesti kalatööstusi kõrgelt – nõrgad ettevõtted on nende arvates turult kadunud ja alles on jäänud tugevad ettevõtted. Kalatöösturite hinnangul on Eesti kalatööstused samal heal tasemel kui välismaa tööstused ning mitte midagi pole häbenenud. Võrreldes lääne kalatööstustega on Eesti kalatööstused isegi eelisolukorras, sest tööjõud on Eestis veel suhteliselt odav. Samas on tööjõu puudus kalatööstustele suureks probleemiks. Kalatööstustes on palju käsitsi tööd ning kalatööstused vajavad palju töötajaid, aga sobivaid töötajaid on tööstuste esindajate sõnul raske leida, näiteks eesti rahvusest inimesed ei soovi kalatööstustesse tööle tulla.

Kalatööstusi teevad murelikuks üha suurenevad kulutused riigilõivudele ja muud riigi poolt kohustuslikuks muudetud kulutused. Näiteks Loomsete Jäätmete Käitlemise AS-i teenuseid

peavad kalatööstuste esindajad väga kalliks. Ettevõtjate hinnangul on tegemist varjatud maksutõusuga.

Mis puudutab toorainet, siis kalatööstused eelistavad välismaalt tulevat kala. Eesti kalurid pakuvad kalatööstuste esindajate sõnul ebakvaliteetset (st sorteerimata, jahutamata ja pakkimata) kala ning välismaa kallim kala tuleb tööstuste jaoks lõppkokkuvõttes odavam.

Nii kalurite kui kalatööstuste esindajata arvates võiks riik kalandusettevõtjaid toetada eelkõige uue tehnika, uute seadmete soetamisel, näiteks laenukindlustuste, laenugarantiide abil. Raske majandusliku olukorra leevendamiseks võiksid kalandusettevõtjatel olla ka teavad maksusoodustused nagu põllumeestel – näiteks kui ettevõtte sissetulek on alla teatud piiri, siis ei pea teatud maksu maksma. Hiiumaa kalurid sooviksid näiteks diferentseeritud püügiõiguse tasu – Hiiumaal võiks olla odavam püügiõiguse tasu, mis kompenseeriks hüljeste poolt tehtava kahju püünistele.

Huvitavamaid tsitaate fookusgruppidest:

“Kui me vaatame aasta aastalt kuidas väheneb kala hulk, siis tundub, et saame seda püüda niikaua, kuni jõuame peale maksta. Väljaminekud tahavad minna suuremaks, kui tulud kalasaagist. Investeerida mõrdadesse enam ei tasu, ka rüsadesse, võrkudesse mitte, juba paljas käimine merel on kulukas, bensiinid, paadikulu” (Lääne-Virumaa).

“Üks päev on näiteks mõrd täis, teine päev saad pihutäie. Samas ülesostjad tahavad saada iga päev, näiteks ütleb, et anna mulle iga päev 400 kilo, me aga ei ole suutelised selleks, iga päev ei ole kala. Oleks siin mõni kohalik kalatööstus alles, aga ei ole. Suuremaid investeeringuid võik teha näiteks kala külmutusse, aga ei käi jõud üle” (Lääne-Virumaa) .

“Praegu peaks kalamees olema samasugune nagu põllumajandustöötaja, et teatud summa pealt ta ei maksa maksu, kas on see 50 000 või 60 000 ja kui sa juba üle hakkad teenima, tuleb maks peale. Aga praegu kui ma sellest 50-60 000-st maksan ära 51%, siis kätte jääb mul umbes 24 000. Investeeringuid ei saa teha mitte mingisuguseid” (Pärnumaa).

“Kalameestel on nii, et ühel päeval kui lähed, paned võrgu sisse kui on õnne, saad selle 2000 krooni kätte, paned järgmisel päeval võrgu, tuleb torm ja jääd võrgust ilma ja saad 4000 kahjumit “ (Pärnumaa).

“Püügivarustusega on nii, et kellel on, kellel pole. Kes investeerib, sel on. Räimepüügivahendid on vene aegsed, kolhoosiaegsed, aga mõrrad on uuemad. Paadid säilivad heaperemeheliku suhtumisega kaua. Kui püünised merest välja toome, siis peseme ja kuivatame korralikult ära, kõik on kvaliteetselt korras, mitte nii nagu mõnel mehel jääb püünis välja peale sügisel ja kevadel otsib püünise sealt üles ja viib merre. Sellisel juhul ongi aastaga püünis läbi” (Pärnumaa).

“Meie ühistu võttis laenu. 30 000 tahtsime saada. Paadid ja püüniseid laenu tagatiseks ei sobi, meil vedas, et meil oli üks uus traktor, seda pank aktsepteeris. Küsisime, et miks nad paate ei aktsepteeri, meil need suhteliselt uued, pangast öeldi, et mida pank hakkab paatidega tegema, järelikult nad juba arvestasid sellega, et me ei suuda laenu tagasi maksta” (Hiiumaa).

“Meie ühistul paadid ja võrgud seisavad. Kala pole ja ei majanda ennast enam ära. Kui sissetulekust rääkida, siis on praktiliselt miinimumpalk. Aga kus sa siit Hiiumaalt lähed? On ju saar, peaks ju kala olema ja tööstus olema, see oleks ju normaalne” (Hiiumaa).

“Kas minu töötajad elavad hästi? Mis tähendab hästi? Ma tahaks näha sellist firmat, kes tegeleb kalapüüdmisega ja kelle töötajad elavad hästi” (Peipsi).

“Ainult ühel meist siin on ametlik koht sadamas. Me saame kasutada sadamaid, aga mitte ametlikult. Peab olema sadama pass, aga kuidas me saame seda teha, kui sadam ei ole kohandatud. Võiks teha ühe sadama, aga kalameestele ei ole see mugav, ta peab lisaks sõitma 10-15 km – kütus on kallis, kui ilm on halb, tuiskab – ta ei saa seda füüsiliselt teha. Meil on omavahel jaotatud kohad ja igäüks püüab kala seal. Sel aastal me näiteks ei püüdnud nii palju kala, kui palju me kütust kasutasime” (Peipsi).

“Ettevõtja ei saa riigi maksude vastu mitte midagi teha, ma olen kaitsetu. Kogu aeg tuleb igasugu nõudeid ja asju juurde, kaudseid makse hakkame üha rohkem maksma. Ja need üha suurenevad, mis enne olid tasuta. Minu teada maailmas ei maksa mitte üks ettevõtte enda kontrollimise eest, aga meie maksame. Riiklikult ülalpeetav amet tuleb sind kontrollima ja sina maksad selle pulli kinni. Neil on tunnitasu” (Töötlejad).

“Pärnus on eriti hull lugu tööjõuga, mul oli vaja 15 inimest, selleks oli vaja 83 inimest kohale kutsuda. Suvel võtavad kõik need kohvikud jms tööjõu ära. Nad on nõus seal istuma ja mitte midagi tegema ja teenima 2000 krooni selle asemele et tulla meile ja teenida 2 korda rohkem” (Töötlejad).

3.2.2. Kalurite looduslikud probleemid

Kõikides kalurite gruppides räägiti sellest, et kala on jäänud vähemaks. Kõige enam kurtsid kala vähesuse üle Hiiumaa ja Lääne-Virumaa kalurid, Pärnumaa ja Peipsi kalurid kurtsid kala vähesuse üle veidi vähem. Põhjuseid, miks kalavarud vähenenud on, kalurid oletavad, aga päris kindlalt ei tea. Üheks põhjuseks on kalurite arvates liiga suur, kontrollimatu kalapüük. Püügiloa saamine on fookusgruppides osalenud kalurite arvates tehtud liiga kättesaadavaks – praktiliselt kõik kes soovivad, saavad kala püüda. Kalade arvukust on vähendanud ka röövpüük, mida riik pole suutnud kontrollida. Mis puudutab rannapüüki, siis Läänemere kalavarudele on rannakalurite arvates väga halvasti mõjunud ka traalipüük. Traalipüüdjad vähendavad rannakalurite arvates kalavarusid esiteks sellega, et nad püüavad väga suuri koguseid (neil on väga suured püügilimiidid), teiseks – traalipüüdjad püüavad merest välja liiga väikest kala ja kudekala, mis kahjustab kala juurdekasvu ning kolmandaks, traalipüüdjad lasevad kala merre tagasi, kui see neile ei kõlba ja see kala saab kannatada.

Rannakalurite hinnangul on nende kalavarusid vähendanud hülged ja kormoranid. Kui kormoranide kahju piirdub kalurite jaoks ainult kalapüügiga, siis hülged lõhuvad lisaks ka püügivahendeid. Hüljeste ja kormoranide probleem on kõige suurem Hiiumaal.

Rannakalurite gruppides räägiti ka sellisest probleemist, et viimastel aastatel on kala (eriti just räim) väiksemaks jäänud, kalal on suur pea ja liha on vähe.

Reostus ei olnud üheski grupis aktuaalseks teemaks - ainukesena kaebas reostuse üle üks Pärnu maakonna kalur, kelle püügipiirkond asub Pärnu linna lähedal. Peipsi grupis räägiti reostuse teemast positiivse külje pealt – võrreldes nõukogude ajaga on kalurite hinnangul Peipsi vesi puhtam.

Pärnumaa spetsiifiliseks probleemiks on sadamate jaoks ebasobiv rannajoon (suunaga Pärnust lõunapoole). Sealsete sadamate väga tähtsaks osaks on muulid, mis on praegu kehvast olukorras. Samuti ei ole sealised sadamad isepuhastuvad ja nende puhastamine on kalurite jaoks suur töö.

Huvitavamaid tsitaate fookusgruppidest:

“Kui need traalid jätkavad samamoodi, siis nad tõmbavad Liivi lahe tühjaks... Eluaeg on siin rannapüük olnud. Siin lahes on käinud püüdma näiteks ka hiidlased, aga nüüd on räim kadunud jälle. Kaksiktraalidega käiase siin ja nüüd on räim kadunud. Praegu on selline tendents, et kalamehel jääb laud niivõrd kesiseks, et ta on sunnitud minema kusagile mujale. Aga kuhu kalamees läheb?” (Pärnumaa).

“Ütleme, et räim on rahuldav, aga muu kala on küll vähemaks jäänud. Sügisene räim on praktiliselt kadunud. Kevadräim on, aga see on jääräim. Suurt räime ei ole” (Pärnumaa).

“Mitteametlikel andmetel püüavad röövpüüdjad jõgedest 90 % kudekalast. Näiteks lõhe on selline omapärane kala, kes tuleb kudema ainult oma kodujökke. See saamata jääv kala, mis marjana välja püütakse, see ongi see kahju, mida võib mõõta tonnides” (Lääne-Virumaa).

“Kalavarud on nii madalale langenud, et praktiliselt on kõik lõpetamise ääre peal. Ja seda kõik ütlevad, et olete ise kõik välja püüdnud, aga viimase 10 aastaga on meie väljapüük langenud umbes 100 korda. Praegu saab õngemehe saake, 3 või 5 kilo. See on harrastaja tavaline päevapüük. Hüljeste arv on kasvanud, kalurite arv vähenenud. 20 aastat tagasi said hülged ja kalurid kuidagi omavahel hakkama. Nüüd on veel kormoranid. Ja siis veel kajakad ja haigrud, kes ka veel kala võtavad. Kalur ei ole küll kõike seda kala välja püüdnud” (Hiiumaa).

“Olen 72 aastane ja olen kogu elu kala püüdnud. Oma elus poleks seda uskunud, et asi sinna jõuab, kus ta praegu on. Omal ajal püüdsime räime 500 tonni, nüüd on hea, kui saad 500 kilo, see on suur saak. Kormoranid teevad seda, et järeletulevat põlve peaaegu enam ei olegi. Käina laht oli omal ajal säina kudeala. Nüüd on kormoranid kogu Käina lahe ära vallutanud. Seal on üks merikotka pesa ja sinna ei tohi enam üldse lähedalegi minna. Eelmine aasta loendati, seal 600 kormorani pesa. Ja neil tuleb igal aastal 4-5 poega. Ja need söövad noored säinad kõik ära. Öeldakse, et meil on ainult tsariaegsed säinad alles jäänud. Ahven ja haug on juba oma teed läinud. Aga kiiska vist kormoran kõrist alla ei saa, see on nii karvane” (Hiiumaa).

“Kalamaimu keegi ei püüa juba 10 aastat, aga kala ikka ei ole. Ja seetõttu tehakse püüdmises piiranguid, on limiidid, ajad mil võib püüda. Huvitav, vanasti püüdsime peenkala sadade tonnide kaupa ja kala oli, enam ei püüta ja kala ikka ei ole” (Peipsi).

3.2.3. Eesti riigi kalanduspoliitika

Eesti riigi senise kalanduspoliitika suhtes on kalandusettevõtjad väga kriitilised. Uuringus osalejate arvates ei ole riik suutnud või soovinud kalanduse valdkonda reguleerida ja korraldada. Tulemus on ettevõtjate hinnangul see, et Eesti kalandus on suures osas hävitatud. Eesti riik uuringus osalejate sõnul kalandusettevõtjate eest ei hoolitse, pigem vastupidi – kõikides gruppides räägiti, et riik suhtub kalandusettevõtjatesse halvasti. Räägiti sellest, et riik ainult nõuab, aga ise midagi vastu ei paku. Mitmes grupis toodi Eestile positiivseks eeskujuks Lätit ja Leedut, kus riik on kalanduse eest hoolt kandnud ning need riigid on kalanduse arengus Eestist ette jõudnud. Seega ei soovi kalandusettevõtjad totaalset mittesekumispoliitikat ainuüksi juba sellepärast, et see seab Eesti ettevõtja naaberriikide ettevõtjatega ebavõrdsesse olukorda. Kalandusettevõtjate arvates peaks Eesti kalanduspoliitika rohkem kaitsma kohalike kalandusettevõtjate huve. Probleemiks on siin aga see, et erinevatel kalandusettevõtjatel on erinevad huvid – kui näiteks kalurite arvates võiks riik piirata välisriikidest odava kala sisseostu, siis kalatööstustele see kindlasti ei meeldiks.

Kalandusettevõtjate arvates on suureks probleemiks see, et dialoog riigi ja kalandusettevõtjate vahel puudub. Suurem osa senistest kontaktidest kalandusettevõtjate ja riigi vahel on seisnud selles, et kalandusettevõtjad on pöördunud riigi (vastavate asutuste või riigiametnike) poole sooviga rääkida oma muredest või sooviga abi saada, aga neid pole kuulda võetud. Uuringus osalejate sõnul on riigi ja kalandusettevõtjate suhtlemisel olnud initsiatiiv peamiselt ühepoolne. Kalandusettevõtjate arvates peaks riik ka näiteks seaduste väljatöötamisel rohkem konsulteerima kalandusettevõtjatega.

Selle kohta, kelle huvides on Eestis halba kalanduspoliitikat aetud, on kalandusettevõtjatel nii sarnaseid kui erinevad arvamusi. Paljud näevad selle taga riigiametnike omakasupüüdlikkust ja/ või ebakompetentsust. Kalandusettevõtjate suhtumisest kalandusega tegelevatesse riigiametnikesse on pikemalt juttu eraldi peatükis.

Osa uuringus osalejatest arvab, et riik kohtleb kalandusettevõtjaid ebavõrdselt - kalurid on näiteks veendunud selles, et riik on toetanud traalipüüdjaid ja kalatööstusi oluliselt rohkem

(suuremad püügilimiidid, laenugarantiid, jms) kui rannakalureid ja sisevete kalureid, sest traalipüüdjad ja tööstused on suutnud paremat lobi-tööd teha ja suuremad ettevõtjad on riigi jaoks kasulikumad, sest toovad riigile rohkem raha sisse.

Eraldi teemaks kujunes fookusgruppides see, kuidas toimub kalanduse administreerimine Eestis. Pea kõik uuringus osalejad olid sellega kursis, et varem tegeles kalandusega peamiselt Keskkonnaministeerium ja et nüüdsest tegeleb kalandusega aktiivselt ka Põllumajandusministeerium. Ühelt poolt loodetakse uuest süsteemist head, sest Keskkonnaministeerium pole kalandusega seni hakkama saanud ning Põllumajandusministeeriumi suhtes on kalandusettevõtjad lootusrikkamad kui Keskkonnaministeeriumi suhtes, teisalt kardetakse kalanduse killustamist kahe ministeeriumi vahel ning kahe ministeeriumi omavahelisest tööjaotusest tekkivaid probleeme.

Senise kalanduspoliitika üheks miinuseks on uuringus osalejate arvates olnud kaootilisus – kord otsustatakse nii ja kord jälle teisiti. Kalandusettevõtjad sooviksid stabiilsemat poliitikat ja administreerimist.

Kalandusettevõtjate arvates on kalandus Eesti riigi jaoks küllaltki oluline majandusvaldkond, kuigi põllumajandusega võrreldes jääb kalandus alla. Nii kalurite kui kalatööstuse gruppides võrreldi kalanduse valdkonda sageli põllumajandusega ning leiti, et põllumajandus on kalandusega võrreldes (kohati õiglaselt ja kohati ebaõiglaselt) tunduvalt paremas olukorras kui kalandus. Riigi toetus põllumajandusele on kalurite arvates tuntav, kalandusele riigipoolne toetus aga praktiliselt puudub.

Kalandust peetakse Eesti jaoks oluliseks esiteks seetõttu, et tegemist on Eesti jaoks traditsioonilise majandusvaldkonnaga ning olemasolevaid nii materiaalseid kui mittemateriaalseid ressursse oleks otstarbekas ära kasutada, mitte lasta nõ raisku minna. Kalatöösturite arvates ei saa tähelepanuta jätta ka seda, et kalatooted moodustavad Eesti ekspordis suure osa. Kalanduse tähtsus on sarnaselt põllumajandusega seotud ka regionaalpoliitikaga ja Eesti traditsioonilise kultuuriga. Mitmes kalurite grupis räägiti kalurite ja rannakülade elulaadi säilitamisest ning sellest, et ka riik võiks seda enam toetada.

Üheks põhjuseks, miks kalandusettevõtjate jaoks praegune olukord Eesti kalanduses nii must tundub, on ilmselt see, et praegust aega võrreldakse nõukogude ajaga, mil Eesti kalandus oli kalandusettevõtjate sõnul väga heal järjel.

Huvitavamaid tsitaate fookusgruppidest:

"Kohati on tunne, et need seadused mis tehakse, on rannakalurite väljasuretamiseks mitte aga aitamiseks. Et kui sa ei jõua kõrgeid makse maksta, siis müü maha ja mine minema. Siis jäävad siia ainult suvilad. Riigiasutustes on mentaliteet selline, et kui rannakalur läheb sinna midagi küsima, siis hea kui saaks ta ruttu uksest välja... Et tema ei ole maksujõuline" (Lääne-Virumaa).

"See on meie elulaad, kalapüüdmine, rannainimeste elulaad ja seda me peame kaitsma, maksu mis maksab. Kui me ei saa kala püüda, siis sureb rannarahvas välja. Ja selle taga on külad, mis me nende küladega teeme, kui nad muutuvad ainult suvilateks" (Lääne-Virumaa).

"Ükskõik kas Põllumajandusministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium või Keskkonnaministeerium – kui keegi neist juba kuuleb telefonis su häält, siis kohe on ta hõivatud ja hiljem on ta mobiili välja lülitanud, ei saagi helistada. Kaluril ei ole enam inimese tunnet. Seda tahetaksegi, pole kalurit, pole probleemi. Kalureid pole, on ministeeriumil vähem tööd" (Pärnumaa).

"Nüüd käib Euroopa Liit Eestile peale, et teil pole kalanduspoliitikat ja pole üldse mitte midagi tehtud. Ja nüüd on põllumajandusminister sundkäigu ees, ta peab hakkama sellega tegelema. Aga mitte et hakati lihtsalt huvi tundma. Olid kunagi kolhooside ajad, oli kalakapital, millest said raha järjekorras erinevad sadamad, ehitati ja tehti. Praegu aga olen kolme projektiga käinud ametkondade uste taga ja näinud ametnike selliseid nägusid, et kes sa oled ja mis tahad. Asi on niikaugel, et võib tänada õnne, et see suur torm tuli, see lõi natuke vee virvendama nii Eestis kui Brüsselis. Aga väga palju on meil juba käest läinud, näiteks lätlastel on juba eurotoetused olemas" (Pärnumaa).

"Kui kokku võtta, siis 93-st aastast alates, kui Eesti riik tekkis, on kalandus juhtimatu olnud, aga kui kalandust vaadata kui majandusharu, siis seda ei ole üldse juhitud. Nüüd on hakatud sellega tegelema, seoses Euroopa Liitu minekuga. Kurjad keeled räägivad, et kui Eestist mindi Euroopa Liitu meie kalandusest rääkima, siis oli neil pool A4 lehte ette valmistatud. Keegi ei osanud sellest midagi kirjutada. Omavahel öeldes – keskkonnaministeerium on lillenuusutajate ministeerium. Ja nüüd kolib kalandus kahe ministeeriumi vahele. Ei ole jälle tervikut. Kuidas sa jagad ühe mehe rahakoti pooleks. Kalandus peaks ikka ühe juhtimise all olema. Aga traalipüüdjatele see vist sobib, see on kõik traalipüüdjate lobitöö. See on vesi nende veskile" (Hiiumaa).

“96 aasta seadus andis merel praktiliselt vabaduse, kõik võisid tulla. Keskkonnateenistuse mehed jagasid lube, sõltumata sellest, kas oskad kala püüda või ei oska, kas tegelikult püüdsid või ei püüdnud. Eesti ajal oli ka nii, igauks püüdis nii palju kui tahtis, aga unustati üks asja ära - kuidas kala püütakse, mis püünistega. Siis olid teised püünised, siis olid niidivõrgud ja paadiks oli sõudepaat ja püügikaugus oli nii palju kui aerutada jaksasid. Ja nüüd tuli vabadus ja püüti ropult. Ja siis tulid uued vaenlased, hülged ja kormoranid, ega hüljes ei oleks suur vaenlane, kui räime jätkuks, kui tal oleks midagi süüa, siis ta minu püünistesse ei tuleks. 1978 tulid esimesed kormoranid, ega me ei teadnud, kes või mis need linnud on, looduskaitstjad käskisid meil eemale hoida, neid kasvatati, et vägev asi” (Hiiumaa).

“Riik ei pea takistama inimesel tööd teha. Riik peab tööd reguleerima. Aga praegu on kalanduses reguleerimine selline, et kalamees sunnitud kas varastama või tegelema röövpüüdmisega - või mõlemaga. Ma ütlen miks – läbimõtlema kalapüügi piiramine. Peab olema normaalne lähenemine ja kala püüdmise reguleerimine Peipsi ääres” (Peipsi).

“Püüda saavad kõik, kes tahavad. Neli aastat on Peipsi järvel olnud täielik anarhia. Kala püüavad need inimesed, kes ei ole kalamehed ja kellel puudub luba, kuna võrke saavad nüüd osta kõik soovijad. Väga populaarsed on Hiina võrgud. Ja tulemus on selline, et kalamees istub rannas kuna ta on seadusekuulelik, aga röövpüüdja püüab kala” (Peipsi).

“Mul ei ole midagi põllumeeste vastu, aga kui neil kõik need dotatsioonid tagant ära korjata, siis ei oleks sealihha enam odavam kui kala. Meie ei saa isegi laenu ega isegi laenu garantiid, kalandus ei saa mitte mingisuguseid toetusi, rääkimata sellest, et meil ei ole ei mingisugust arenguplaani, ei mingeid riigi asjamehi, kes sellega tegeleks. Me oleme hävitanud oma püügi ära, oleme hävitanud oma kalalaevastiku ära, Eesti oli kunagi kalalaevastiku poole pealt üks kõvemaid riike Baltikumis, aga meil pole sellest enam mitte midagi järgi jäänud. Kui riik ei taha asjaga tegeleda, siis tulem on kohe käes” (Töötlejad).

“Ega ma ei tahagi, et keegi peab kellelegi lapsehoidja olema, aga milleks siis üldse Põllumajandusministeerium? Meie valitsusel on seisukoht, et ettevõlust ei ole vaja segada. Kas me läheme maailmas ainulaadset teed pidi? Minu arvates lõppeb see hukuga, seda teed ei ole mõtet minna” (Töötlejad).

“Veel probleemidest. Jää tuleb peale, kõigil hirmus raske. Kalaliit ja kalurid läksid valitsuse juurde palvega anda raha või siis laenugarantii, et ei peaks inimesi koondama. Mida tehti Lätis, seal lihtsalt anti 2 miljonit latti, lihtsalt anti toeks. Leedulased tegid täpselt sama. Kui tööstus läheb kinni, tekib kohe tööpuudus ja sotsiaalprobleemid. Seal nähti, et on targem tööstusi toetada ja neid elus hoida. Meil kukkus kõik kokku. Viru Rand kukkus kokku, kukkusid järjest teised kokku. Viru Rand pole praeguseni jalgadele saanud. Ma ei süüdistata sealseid juhte, aga nende äriprojekt on kõõbakas. Nad ei ole neid konserve võimelised müüma Brüsselisse ega Amsterdamis, müüa saab ainult ida poole, Venemaale ja Ukrainasse. Poliitikud ei teinud mitte midagi, et Venemaalt saada õigel ajal topelt-tollid maha, kui midagi tehti, siis see oli äärmiselt saamatu. Ukraina piir pandi tänu Euroopa Liitu astumisele kinni. Aga mujale neil müüa pole ja nad peavad võistlema kohapealsete tootjatega, kelle palgad on tunduvalt odavamad kui Eestis, nende tootmiskulud on palju odavamad kui meil” (Töötlejad).

3.2.4. Riigiametnike tegevus

Kõikides gruppides kurdeti kalandusega tegelevate riigiametnike ebakompetentse või sobimatu tegevuse üle. Ametnike ebakompetentsusel on uuringus osalejate arvates erinevaid põhjuseid. Üheks põhjuseks on see, et paljudel ametnikel ei ole erialast haridust, teiseks põhjuseks on see, et ametnike kontaktid kalandusettevõtjatega on kesised ja seetõttu pole ametnikud alati probleemidega kursis, kolmandaks põhjuseks on ilmselt kalanduse administreerimisega seotud probleemid – ametnike tööülesanded ja töövaldkonnad pole kindlalt paigas ja see tekitab ebakompetentsust.

Põllumajandusministeeriumi kalandusosakonna aadressil kostus nii häid kui halbu sõnu, osa sealseid töötajaid on kalandusettevõtjate arvates väga asjatundlikud, osad kahjuks vähikud.

Mitmed kalandusettevõtjad kurtsid riigiametnike ülbe ja ebasõbraliku käitumise üle, mida nad on kogunud informatsiooni või abi küsimisel. Kalandusettevõtjad ootavad riigiametnikelt mõistvat suhtumist ja tuge.

Üheks kõige enam emotsioone tekitanud teemaks kujunes fookusgruppides see, et kalandusettevõtjate arvates kontrollivad Eesti riigiametnikud erinevate nõuete täitmist liiga rangelt. Mitmed uuringus osalenud kalandusettevõtjad on käinud erinevates Euroopa Liidu riikides ja näinud, et seal ei ole nõuete järgimine nii range kui Eestis. Kontrolli rangus on piirkonniti ja tegevusalade kaupa ilmselt erinev. Kõige rohkem kurtsid kiuslike inspektorite üle kalatööstuste esindajad ja Lääne-Virumaa kalurid, nende sõnul inspektorid otsivad spetsiaalselt vigu ja norivad pisimate detailidegi kallal ning nõuete täitmist kontrollitakse mõnikord juba esimestel nõude rakendumise päevadel. Hiiumaa kalurid seevastu ütlesid, et nende piirkonna inspektorid on mõistlikud ja arusaajad.

Pea kõikides gruppides räägiti riigiametnike tegutsemisest kas omakasu või väikeste huvigruppide huvides. Näiteks mitmes grupis vihjati sellele, et püügilube müüakse nõ mustalt.

Riigiametnike ebakompetentsus, tegelikult riigi teatud haldussuutmatuse väljendub ka selles, et röövpüüki ei suudeta kuidagi ohjata. Ametnikud kontrollivad kalurite sõnul ainult neid, keda nad suudavad kontrollida – nõ korralikke kalureid suudetakse kontrollida, röövpüüdjaid mitte. Inspektorite ja teiste riigiametnike teatav negatiivne hoiak kalurite suhtes on põhjustatud ilmselt sellest, et röövpüüdjaid on tõesti palju ja kõiki kalureid koheldakse seetõttu teatava karmuse ja valvsusega.

Huvitavamaid tsitaate fookusgruppidest:

“Me kutsume inspeksiooni välja, et tulge, nüüd tuli röövpüüdjate meeskond jõe peale ja kui nad siis lõpuks kohale jõudsid, polnud enam ju kedagi ja meile öeldi, et me näeme rohelisi mehikesi. Sealsamas on meil inimene kalda peal, kes näeb: tuleb meeskond sinna, suurele kummipaadile pannakse kõik asjandused ruttu peale, püütakse kala elektriga ära ja lähevad minema. Kunda inimeste juttu järgi tuli neile džiiip kohale, suruõhuga lasti kummipaad täis, 20 minutiga oli kummipaad kala täis ja mehed olid läinud sealt. Mitte midagi teha ei ole ja niimoodi käiakse ja püütakse” (Lääne-Virumaa).

“Tuli seadus, et püügipäevik peab olema täidetud ja merel kaasas. Paar päeva peale seda infot läksin merele, päeviku unustasin autosse, täitmata. Merel olles näen, et inspektorid kaldal. Mul aga autouksed lukustamata, nad võtsid autost päeviku ja vaatasid tänase kuupäeva alt, et päevik täitmata. Ma olin lõunani merel ja inspektor istus lõunani ja ootas kuni merelt tulen, siis sai mulle ära väänata, et päevik täitmata. Kolm päeva oli sellest, kui seadus välja tuli, kusagil Riigi Teatajas trükitakse, see ei jõua nii kiiresti iga kalurini. Või siis inspektorid vaatavad binokliga, kas päästevesti nõõbid ikka on merel olles kõik kinni” (Lääne-Virumaa).

“Aga siis see ülbuse, mis vaatab vastu, kui lähed Tallinnasse mingit asja ajama, öeldakse, et noh, kas sa siis Riigi Teatajat lugenud ei ole, seal on kõik kirjas, sealt loe. Kas sa internetist ei vaata, vaata sealt” (Pärnumaa).

“Oli vaja keskkonnamõtjude hindamist sadamale. Nad ei tea täpselt isegi, mida see täpselt tähendab. Veeteede Ametis juhataja ütles, et hakatakse seda uurima, mis, kes ja kus midagi välja annab. See oleks pidanud selge olema juba 4 aastat tagasi. Veeteede Ametis on töötajaid küll, nemad oleks võinud vastavad paberid, mida on vaja, kõik ära teha ja esitatakse siis arve kalameestele, sadamale, et nüüd on teil asi niikaugel, maksate selle summa ära, meie anname passi kätte, lähete sadama registrisse ja panete ennast seal arvele. Lihtne ja loogiline. Aga, sina jookse ja käi, arvestades ka seda, et kui linnas natuke sõidad, läheb üle 300 km ja palju päevi. Ja ei käi üks kord, vaid iga paberi järel. Ja osa kirju tuleb saata postiga, et oleks alus, et ikka oled saatnud. Üle aasta olid paberid ära, läksin Veeteede Ametisse, et kaugel asi on, mitte keegi ei tea. Inimesed olid vahetunud seal, tulid uued. Uus vaatas, et see ja see pole nii nagu vaja, tee uued paberid jälle” (Pärnumaa).

“Kõige hullem on info saamine ametiasutustes. Sind ei võeta vastu nagu klienti, et nagu öeldakse – müüja naeratab leti taga. Ametnik peaks ka olema selline, et võtab su jutule ja kui sa ei tea, ta lihtsalt teeb selgeks sulle, et mida on vaja. Ametnikud on vihased, kui sa lähed nende käest midagi küsima“ (Pärnumaa).

“Inspektorid meile jahti päris ei pea, norimist ei ole. Kalureid veel nii rangelt ei kontrollita. Kalatööstusi kontrollitakse, kaluriteni pole lihtsalt veel jõutud” (Hiiumaa).

“Meil vahetus kohalikus veterinaarametis võim ja see on väga hea. Kohalikul veterinaarametil on väga suur voli kästa, pooda ja lasta. Meil oli üks eriline proua seal, oleme kõik oma vitsad kätte saanud ja nüüd tuli sinna uus juht. Meid korraks tutvustati ja läinud ta oli. Ametnikud võiksid firmades kohapeal käia ja rääkida, kuidas peab olema” (Töötlejad).

“Kalatööstusel on vaja natuke rahulikumat suhet ja natuke abivalmidust ja mõistmist, et mis kalatööstuses toimub. Kasvõi üks peaminister võiks meid ära kuulata, kasvõi üks kord, et kalatööstustega kohtuda ja maha istuda ja nendest asjadest rääkida. Või siis põllumajandusminister, kulutaks kasvõi ühe päeva, et aru saada, mis toimub selles harus, mida tema ka juhib. Või üks spetsialist. Põllumajandusministeeriumis on kalanduse osakonnas 89 inimest, et jõuaks mõni spetsialist ka mõnda ettevõttesse” (Töötlejad).

“Ja nüüd on, jumalale tänu, asjad veidi muutunud, Põllumajandusministeeriumis on kalanduse osakond, kuhu on kokku kuhjatud suur pilv igasugu asjamehi, aga kahjuks on ka seal palju selliseid inimesi, kes asja sisust palju ei tea ja kelle kompetentsus jätab tõsiselt soovida “ (Töötlejad).

3.2.5. Nõuded, piirangud, bürokraatia

Kõikides gruppides räägiti sellest, et kalandusettevõtja töö on läinud keerulisemaks – selles mõttes, et viimastel aastatel on tulnud juurde palju rohkem bürokraatiat ja palju uusi nõudeid ja piiranguid. Mõned nõuded on kalandusettevõtjate arvates liiga ranged ning mõned isegi rumalad – rumalad selles mõttes, et nende täitmisest ei nähta oma tegevusele kasu, pigem hoopis kahju. Vaatamata sellele arvavad kalandusettevõtjad, et nõudeid tuleb täita, sest trahvid nõuete mittetäitmise eest on suured ja keegi ei soovi neid maksta.

Nõuete täitmine on kalandusettevõtja jaoks ka kulukas tegevus, eriti arvestades paljude kalandusettevõtjate kehva majanduslikku olukorda. Erinevad ülevaatused, kontrollid, dokumendid on tasulised ja kulutused nendele aina kasvavad, sest neid tuleb pidevalt juurde.

Nagu toetustegi puhul, oodatakse ka nõuete puhul suuremat paindlikkust ja diferentseeritust. Näiteks nõuded väikestele kalasadamatele ei peaks olema nii ranged kui nõuded suurtele sadamatele.

Mis puudutab püügipiiranguid, siis põhimõtteliselt on kalurid sellega nõus, et kalapüüki on vaja mingite piirangutega reguleerida. Kalurid on teadlikud sellest, et kalavarude kaitsmiseks tuleb midagi ette võtta ning kalurid eeldavad (kardavad), et ilmselt rakendatakse edaspidi veelgi rangemaid püügipiiranguid. Kalapüügi keeldu või väga ranget piiramist on aga vaja kalurite sõnul neile kompenseerida, sest vastasel juhul kaasnevad sellega mitmed sotsiaalsed probleemid. Võimalikke sotsiaalseid probleeme ei tohi kindlasti alahinnata, sest kalurite sõnul moodustavad näiteks suure osa röövpüüdjatest Ida-Virumaa töötud.

Üheks valupunktiks on kalurite jaoks kalade alammõõdud. Kalurite jaoks on suur probleem, mida teha alamõõdulise kalaga. Mida kalurid tegelikult alamõõdulise kalaga teevad, jäi gruppides veidi segaseks. Mõned kalurid rääkisid, et nemad kala vette tagasi ei lase, mõned kalurid aga rääkisid, et vigastamata väikese kala lasevad nad vette tagasi. Aga seda, et Euroopa Liit kaotas ära näiteks räime alammõõdu, kalurid õigeks ei pea, sest see mõjub

kalurite arvates halvasti kalavarudele. Ka kalatööstused suhtuvad räime alammõõdu kaotamise negatiivselt, sest see tähendab nende jaoks ebakvaliteetsemat kala.

Ajalised kalapüügipiirangud on suureks probleemiks Peipsi kaluritele. Enamus aastast istuvad nad enda sõnul kaldal ja ootavad, millal tohib püüdma minna. Peipsi kalurite sõnul on probleemiks ka see, et nad ei tea alati ette, millised piirangud on oodata (näiteks aasta alguses on ühed piirangud ja kevadel tulevad uued) ning see takistab igasuguste plaanide tegemist. Peipsi kalurite spetsiifiliseks probleemiks on veel see, et nad on nõ kahe tule - Euroopa Liidu ja Venemaa – vahel ning nad peavad arvestama mõlema poole nõuetega.

Huvitavamaid tsitaate fookusgruppidest:

“Võtame kasvõi näiteks toiduseaduse, ta on niivõrd range meile, mujal on ta kah olemas, aga teda ei nõuta nii rangelt. Selle toiduseaduse täitmisega nähakse suurt vaeva ja see laieneb ka meile. Me ei suuda investeringuid teha, et käia tervisekontrollis ja et meil oleks eriautod, eri kastid, eri pesemistingimused, mitu kraanikaussi jne.” (Lääne-Virumaa).

“Paar aastat tagasi ostsin Pärnust päästevestid, mis käivad elu lõpuni. See aasta pidin ostma kõik uued, kui küsisin, mis ei sobi, öeldi, et need ei kõlba ja kõik. Uutele vestidele pannakse paberilipakad külge, peaks käima viis aastat, aga paar päeva meres ja need paberid ehk sertifikaadid tulevad ära. Kui seda lipakat pole, tuleb kalakaitse ja tuleb võtta vest ja teha uus ülevaatus, et saada see paberilipakas ning ülevaatus jälle maksab. Teiseks, päästerõngad peavad kõik uued olema. Vanasti oli paatide ülevaatus üle 2-3 aasta, nüüd on iga aasta. Ja kõige totram, kaluripaadis, mis on ilma pealistekita, kajutita, peab olema vahukustuti, mis peab olema iga aasta üle vaadatud” (Pärnumaa).

“PRIA-st toetuse saamine on nii keeruline asi, et tuled tagurpidi uksest välja. PRIA meede on kalameestele avatud, see tähendab kai remont, jäämasina soetamine jms. Seal on lause sees, et toetus on ainult passistatud sadamatele. Ja see paneb kriipsu peale. Passistamise puhul kontrollitakse väikest kalasadamat nii, nagu ta oleks suur reisisadam või ühiskondlik sadam, nõuded on kõik ühised. 14 inspektorit käivad kontrollivad, kellelt pead saama allkirjad. Nõuded on sellised, et nad isegi ei tea, mida nad küsima peavad. 3,5 aastat on seda passistamise tööd tehtud. Nüüd öeldi, et järgmiseks suveks peavad sadamad passistatud olema, mismoodi? Nüüd tulid lisanõuded – sadamas peab olema koht, kuhu sa paadist annad üle pilsivee, kuhu läbitöötanud õlid, kuhu prügid. See on tohutu bürokraatia” (Pärnumaa).

“Enam me õngepüüki ei tee. Miks? Kui oled kalamees ja tahad et kala veel oleks, siis kalamehel on ka teatud südametunnistus, kui õnge otsa tulevad väikesed kohapojad, tema enam elama ei jää, võrgust lased ta lahti. Aga kui õnge otsa tuleb väike kala, sa ei tohi teda merre lasta ja sa ei tohi teda kaldale ka tuua “ (Pärnumaa).

“Üks asi on nõuded, teine asi on tegelikkus. Kui kõiki neid nõudeid ellu rakendada, siis see on küll väga tülikas. Tööstuse puhul näiteks on vaja teha palju asju ja kulutusi selleks, millest tegelikult üldse kasu ei ole, lihtsalt bürokraatia pärast on vaja midagi teha. Olen välismaal käinud ja tean, et me ei ole millegi poolest teistsugused, me suudaks ka kõiki neid nõudeid täita, aga lihtsalt mõned nõuded on mõttetus, liigsed” (Hiiumaa).

“Kui mõne väiksema paadiga merele lähed, siis päästevestid ja muud asjad võtavad nii palju ruumi, et püünisele enam ruumi ei jäägi. Neid ei ole nii palju vaja. Üks asi on kalur, kes on kogu elu seda tööd teinud ja teine asi on viina pannud linnamees, kellel on meri põlvini” (Hiiumaa).

“Pihkva järve kalamehed elavad enam-vähem hästi, neil kala on, kuna püüdmise keeld kehtib ainult 1 kuu 15.05.-15.06. Aga meil on teadlased, kes leiavad, et püüki tuleks kinni hoida. Kirjutavad keskkonnaministeeriumile, minister kirjutab käsule alla, küsides vaid mitmeks päevaks seda tuleks kinni panna. Kui varem oli seaduses oli kirjas, et ei tohi püüda 15.05-15.06, siis alates sellest aastast muudeti see punkt 06.05 – 31.08. Kui vanasti oli lootus, et peale 15.06 lubatakse püüdma minna, siis enam seda ka ei ole. Teadlased, kellel pole mingit pistmist kalapüüdmisega, määravad meile norme” (Peipsi).

“Me peame kogu aeg investeeringud tegema. Kõigepealt, paat peab olema varustatud kõikide päästevahenditega, siis on igasugused veterinaarnõuded. Need on kõik investeeringud, aga see on kõik väga kallis. Pesuvahendid, desinfitseerimisvahendid – ma ostsin sellist kaupa 5000 krooni eest. Aga kust kalamees raha võtab – kedagi ei huvita” (Peipsi).

“Kalavarude säilimiseks ja järve jaoks oleks kalurite arvu vähendamine kasulik. Kalameeste arvu tuleb vähendada – sõltumata sellest, tahame me seda või mitte. Kalurite arv peab olema väiksem, aga sotsiaalsed probleemid?” (Peipsi).

“Mul oleks riigile see küsimus, et sellest aastast muutus riigilõivu maksmise kord, kui varem oli see konstantne suurus, siis nüüd on uus süsteem, kus seda arvestatakse tonni pealt. Veterinaaramet tegi varem tooraine kontrolli oma raha eest, siis täna ei tee ta midagi. Ja näiteks kui ostad kehva kala sisse, millest kolmandik läheb prügiks, siis maksu pead maksma ikka kogu koguse pealt. Kogu aeg räägitakse maksude vähenemisest, mida tegelikult ei ole, maksusid tuleb kogu aeg juurde, kogu aeg tuleb aruandlust juurde” (Töötlejad).

3.2.6. Toetused

Nii kalurite kui kalatööstuste gruppides jäi kõlama arvamus, et kalandusvaldkonnale mõeldud toetusi on liiga vähe. Peamiseks probleemiks pole niivõrd toetuste saamise keerukus, kuivõrd just toetuste puudumine või vähesus. See ei tähenda seda, et kalandusettevõtjate arvates on toetusi lihtne saada – toetuste saamist peetakse keeruliseks, aga see ei ole kalurite jaoks nii suur probleem kui sobivate toetuste puudumine. Teatud toetused on olemas, aga näiteks rannakalurite sõnul pole olemas ühtegi toetust, mis oleks mõeldud rannakaluritele.

Teine probleem on see, et enamus toetusi on mõeldud suurteks investeeringuteks, mida kalur või väikettevõtja ei suuda kunagi ise teha (sest algselt on vaja 100% ise välja käia). Kalandusettevõtjate arvates võiksid toetused olla paindlikumad ja diferentseeritumad, praegused toetused käsitlevad ettevõtjaid sageli ühe mõõdupuu järgi, aga kalandusettevõtjad on erinevad ning neil on küllalt erinevad probleemid ja vajadused.

Ka senist toetuste saamist hindavad uuringus osalenud kalurid ja kalatööstused kesiseks.

Ka selle teema juures ei saanud kalandusettevõtjad mööda põllumajandusest, kuhu eraldatakse nende sõnul tunduvalt rohkem toetusi kui kalandusse. Kalatööstuste esindajate arvates on neil põllumajandustootjatega ebavõrdne konkurents, sest põllumajandustootjad saavad kompensatsioone, kalatööstused mitte.

Mitmes grupis süüdistati Eesti riiki ja riigiametnikke selles, et oma tegemata jätmiste tõttu on Eesti kalandusettevõtjad jäänud ilma mitmetest Euroopa Liidu toetustest.

Kalandusettevõtjad ootavad riigilt kindlasti rohkem toetusi. Kalandusettevõtjad peavad toetusi vajalikus, sest olukord kalanduses on sedavõrd raske. Nii mõnedki uuringus osalejad mainisid, et kui tuleks ise toime, siis ei oleks toetusi vaja.

Huvitavamaid tsitaate fookusgruppidest:

“Riik saaks meid aidata toetuste näol. Sest selle rahaga, mida saadakse kala müügist, ei jõua püügivahendeid osta. Teatud aja jooksul tasub ta end ära, kuid korraga suurt summat välja panna on raske. Siin öeldi, et 20 000 on mõrra hind, ma ütleks et 36 000 on korralik soomkala mõrra hind. Kui vaatad kala kogust, mis püüda suudad, tulu sellest ja siis püügivahendite hinda, siis ei olegi suuteline püügivahendid ostma. Mul on siin metsamajandus kõrval ja taimekasvatus, siis saab sealt raha” (Lääne-Virumaa).

“Põllumeestel on suured maksuvaba miinimumi määrad, tormikahjustuste tasud, saavad abitoetusi, vihmad, ikaldused. Kaluritel on tormid koguaeg, rüsad lähevad puruks, nemad toetusi ei saa” (Lääne-Virumaa).

“Selleks, et jaanuaritormi toetusi saada, ei teinud me sadamas midagi korda. Hooaeg tuli peale, aga me ootasime, sadam oli kinni, me ei pannud püüniseid ega midagi sisse ja juuni alguses, kui vesi tõusis, saime välja. Mitte midagi me ei puutunud. Komisjonid käisid alles nüüd ära, mai lõpus. Poisid panid natuke suuremad augud täis, et jalaluid ära ei murraks, et käia saaks. Komisjon tuli kohale, vaatas, ahah, teil juba tee parandatud, võtsid 142 000 kohe toetusest maha “ (Pärnumaa).

“Mis riik veel halvasti teeb, on hüljeste püüniste kahjustuste korvamine, riik maksab ainult 30% ja 70% tuleb mul endal taskust maksta. Lisaks tuleb ise parandada ja kala on ju ka läinud. Riik peaks hüljeste tehtavat kahju rohkem kompenseerima. Aga lootus meil ikka veel püsib “(Hiiumaa).

“On olemas EAS ja neil seal oli põllumajanduse infrastruktuuri parandamise toetus. Meie territooriumil on asfalt ära kulunud ja tahtsin seda asfalteerida. Põllumees saab oma õue asfalteerimisest 50% tagasi, aga kuna meil on kalatööstusettevõtte ja kalatöötaja käib ainult PRIA alla. Aga PRIA all infrastruktuuri meedet ei ole ja kui tahad toetust saada, siis pead veel muud renoveerimist tegema, sest PRIAL on kalatöötajatele ainult tootmise investeeringu toetus “ (Töötlejad).

“Meie oleme 5 aasta jooksul läbi SAPARDi ja teiste fondide saanud üle 20 miljoni. Oleme investeerinud seadmetesse ja tehnoloogiasse. Ja see raha eeldab omapoolset investeeringut. Kõigepealt maksad 100% ise ja pärast saad raha tagasi” (Töötlejad).

“Riigil on nii palju võimalusi, kuidas aidata. Ta ei pea tingimata toetusi maksma, ta võib mitte aktsiisi küsida, vms. Imestan, et kuidas said Leedu transpordifirmad osutada odavamalt teenust kui Eesti firmad? Mina kasutan Leedi firma teenust. Sellel on väga lihtne põhjus – Leedu vedaja ei maksnud aktsiisi” (Töötlejad).

3.2.7. Turustamine

Kalurite hinnangul on viimastel aastatel turustamiskanaleid jäänud vähemaks – vähenenud on kalatööstuste arv ning vähenenud on ka kalamüügikohtade arv, sest nõuded kalamüügi tingimuste osas on karmistunud (kõik kauplused ei tohi kala müüa). Kalurite arvates on nõuded kalamüügi tingimuste osas liiga ranged. Praegu eksisteerib selline olukord, et kaluritel pole piisavalt kohti, kuhu kala müüa ja tarbijatel pole piisavalt kohti, kust kala osta. Kalurid sooviksid, et kalamüügi kohti (kauplusi, turge) oleks rohkem.

Mis puudutab kala turustamist kokkuostjatele, siis siin on olukord erinevates piirkondades väga erinev. Kui Pärnumaal ja Peipsi ääres ei paista kokkuostu võimalusega eriti probleeme olevat, siis Lääne-Virumaal ja eriti Hiiumaal on sellega probleeme. Põhjus on selles, et sealsete piirkondade kalurid ei suuda tagada kokkuostjatele stabiilseid suuri koguseid ja kokkuostjatel ei ole seetõttu majanduslikult otstarbekas kaugematesse piirkondadesse kohale sõita. Siin oleks lahenduseks jällegi külmhooned, kuhu saaks kala varuda.

Probleemi ilmestamiseks sobib hästi ühe Lääne-Virumaa kaluri ütlus, et kui kala on vähe, siis on halb, aga kui kala on palju, siis on ka halb, sest seda ei ole kuhugi panna.

Võrreldes lääneranniku kaluritega on Lääne-Virumaa kalurid enda sõnul ebasoodsamas olukorras ka seetõttu, et kala jõuab neile hiljem kui Lääne Eestisse ja selleks ajaks on kala hind jõudnud juba langeda.

Teatud määral mõjustavad kala turustamist ka muutused kala söömise harjumustes – inimesed eelistavad järjest rohkem puhastatud ja fileeritud kala ning muid toidukaupu kui lahtist puhastamata kala. Nagu üks Pärnumaa kalur ütles – ainult vanad inimesed söövad veel räime.

Üks Lääne-Virumaa kalur tõi välja veel ühe huvitava ja olulise seiga – Eesti tarbijad suhtuvad külmutatud kalasse eelarvamusega - otse lõpptarbijale on raske külmutatud kala müüa.

Nagu eelpool kirjutatud, turustavad uuringus osalenud kalatööstused suurema osa oma toodangust lääneriikidesse. Teatud osa toodangust turustatakse ka Eestis. Kalatööstuste

esindajate hinnangul on kala tarbimiskultuur muutunud Eestis viimastel aastatel paremaks – kala tarbitakse rohkem ning ka müügikultuur hakkab paranema.

Ida turg on uuringus osalenud ettevõtjate arvates Eesti jaoks mitte eriti perspektiivikas, sest Eesti toodangul on sealse kohaliku odavama toodanguga väga raske võistelda. See aga ei tähenda seda, et kalatööstused ei sooviks Euroopa Liidu vabakaubanduslepingut mitte Euroopa Liitu kuuluvate riikidega nagu näiteks Ukrainaga, Türgiga ja Bulgaariaga.

Huvitavamaid tsitaate fookusgruppidest:

“Kuidas riik saaks turustamist aidata – turustamine võiks lihtsam olla! Et hommikul toon merelt 10 kilo värsket kala ja viin selle külapoodi. Aga praegu ei tohi kauplus seda vastu võtta ega müüagi. Kaupmees ostab endale kala ja oma tuttavatele, aga ta ei tohi müügiletile panna seda. Eelmine aasta sai meie kohalik pood suure trahvi Tervisekaitselt müügi eest. Aga inimesed tahaks osta kala” (Lääne-Virumaa).

“Esmakokkuostu anname, need on kala kokkuostjad, vahendajad, kes lõikavad vahelt meie teenitud raha. Meile makstakse kõigest soomuseraha. Räimepüügihooaeg on 2 kuud, see on selline aeg, kus pole aega õieti magadagi. Ei ole aega mõeldagi sellele, et hakkaks ise turustama. On tekkinud sellised pundid, vahendajad. Sa oled sundseisus, paatide kaupa tuleb kala peale, see ei seisa sul kahte-kolme tundi, vaja kiiresti kalast lahti saada“ (Pärnumaa).

“Tööstust meil pole, üks väike pood on, mis kala ostab, seal on järjekord kaluritest, kes oma kala pakuvad. Praamihinnad on sellised, et ei ole mõtet mandrile kala pakkuda” (Hiiumaa).

“Probleem on ka sellega, et kala pole kuhugi panna, oleks hea, kui saaks selle ise kusagil ära külmutada, saaks kusagile külhonesse kokku viia. Jääd peame ise ostma. Üks termokast, 20 liitrit, on 10 krooni. Kui kala lähed müüma, siis peab pool olema jääd. Kui on 10 kilo kala, siis peab olema 10 kilo jääd. See aasta saime oma kalast lahti, rentisime külhonesse ruumi, iga kuu maksime 1000 krooni. See on kallis lõbu.” (Hiiumaa).

“Müüme kala vahendajate vahendusel firmadele, kes tegelevad kala töötlemisega. On olemas ka sellised firmad kes ostavad ka otse meilt. Sõltub sellest, kes annab rohkem raha. Kalamees ise müüb väga vähe. Kui ta hakkab veel müümisega tegelema, siis ei jätku aega kala püüdmiseks. Seda kasutavad vahendajad, kuna kalamees peab jõudma paati parandama, ette valmistuma järgmiseks päevaks ja tal ei ole aega veel kuhugi sõitmiseks, et kala müüa“ (Peipsi).

“Siseturule läheb 2%, ülejäänud kõik välja. Meil on väike ettevõtte, käive oli eelmisel aastal 25 miljonit, Vene turgu ei ole meil olnud ja seda ei tule ka. Meie teeme põhiliselt valmis kalatooteid ja pakend on juba sama kallis kui Venemaal oleks toote hind poes, nii et meil pole mõtete sinna minna” (Töötlejad).

3.2.8. Kalandusettevõtjate enda tegevus

Nii kalurid kui kalatööstused tunnevad, et nad on liiga nõrgad ja et nende hääl Eestis ei maksa. Ka Kalurite Liit on kalurite arvates nõrk ning sellel on palju põhjuseid. Kalurite Liidu liikmed ehk kalurid ise on nõrgad – kalurite majanduslik olukord on selline, et paljud ei jõua isegi liikmemaksu maksta. Kalurite Liidu üheks probleemiks on ilmselt ka see, et liit esindab erinevate huvidega liikmeid ning see vähendab liidu ühtsust. Rannakalurite arvates kaitseb Kalurite Liit peamiselt traalipüüdjate huve ja nad ei näe, et Kalurite Liidust neile konkreetset mingisugust kasu oleks. Seetõttu on näiteks Lääne-Virumaal ja Pärnumaal omad kohalikud kalurite ühendused. Kalurite Liitu näivad nõrgestavat ka isikute vahelised probleemid. Antud fookusgrupid näitasid, et kaluritel on küllalt erinevad huvid ja arusaamad. Näiteks nägemused sellest, milline võiks kalandus Eestis välja näha, on küllalt erinevad. Osad kalurid näiteks kiidavad lääneriikide oksjonisüsteemi kala turustamisel, teistele see jälle ei meeldi, jne.

Teoreetiliselt muutuksid kalurid tugevamaks kui nad suudaksid rohkem ühineda. Ühinemisse suhtuvad kalurid väga erinevalt. Hiiumaa kalurid, kellel on teatav ühistegevuse kogemus osatühingutes olemas, suhtuvad ühinemisse positiivselt. Aga näiteks Lääne-Virumaa kalurid suhtuvad ühinemisse negatiivselt. Nende arvates annaks ühinemine neile nõ lõpliku surmahoobi. Tundub, et nõ väikesed kalurid tahavad pigem säilitada *status quo*-d, nad ei tahagi suurendada või laieneda. Nende jaoks on kalapüük pigem elustiil kui ettevõtlus, nad elavad nõ üks päev korraga ning pikemaajalisi plaane ei tee. Nad ei olegi ilmselt näiteks külmhoonetest alati huvitatud, sest nad soovivad kala võimalikult kiiresti maha müüa, et sularaha kohe kätte saada. Nõ väikesed kalurid on enamasti FIE-d ning maksude maksmine on FIE-de jaoks tundlik teema. Veidi rääkisid sel teemal ka kalurid ise. Lääne-Virumaa grupis räägiti sellest, et kogu tulu ei deklareerita, sest muidu ei jääks kalurile üldse raha alles. Peipsi grupis aga räägiti sellest, et kalurid on sunnitud toimetulekuks kas varastama või röövpüügiga tegelema (luba on 5 võrgu jaoks aga tegelikult on 50 võrku). Mitmes grupis räägiti sellest, et püütakse tegelikult rohkem kui on lubatud. Samas rõhutasid nendes gruppides osalenud kalurid mitmel korral, et nii tehakse, aga nemad ise nii ei tee. Uuringus osalenud kalurid peavad end seadusekuulekateks kaluriteks. Seaduserikkumusega kaasnev risk on liiga suur, kalurid kardavad kõige rohkem püügiloast ilmajäämist.

Nõ mustale kalale vihjasid ka kalatööstuste esindajad, ühe ettevõtja arvates moodustab nõ must kala pea 50% kogu kalapüügist.

Nimetatud probleemid – kalurite teatav passiivsus ja mitte alati 100% puhas ja avalik äri – on paraku üheks takistuseks kalurite majandusliku olukorra paranemisel.

Kalaliit on Kalurite Liiduga võrreldes ilmselt mõnevõrra tugevam organisatsioon, kuigi liikmed ise oma organisatsiooni tugevaks ei pea, sest liit on väike, Kalaliidus on praegu 16 ettevõtet. Võrreldes Kalurite Liiduga on Kalaliit aga ilmselt ühtsem organisatsioon.

Kalandusettevõtete esindajate sõnul kalatööstuses enam nõ musta äri ei ole. Kalatööstuseid pahandab aga see, et riik ei suuda musta kalapüüki ohjata ja riik on teinud kalurite kontrolli kalatööstuste ülesandeks.

Huvitavamaid tsitaate fookusgruppidest:

“Me pidime tegema oma ühingu, sest need vennad, kes Tallinnas istuvad, meie vastu huvi ei tunne. Meil on regionaalne, Pärnu lahe rannakalurite ühing. Et saaks ühe mütsi all neid probleeme lahendada, just rannapüügi osas. Näiteks Kalurite Liidus on juhatuses ainult üks mees rannakaluritest, traalimehi on üle kümne ja katsu sa siis teha need rannakalameeste mured seal selgeks, pigem kuulatakse traalimeeste muresid (Pärnumaa).

“Meid sunnitakse suurtesse ühingutesse, et teha kolhoositaolised ettevõtted. Aga meie selliseid ei taha” (Lääne-Virumaa).

“Euroopa Liit aktsepteerib tootjate ja töötajate organisatsioone. Nii et kui sa ei ühine, võetakse sul leib laualt ära. Sinu eest ei seisa keegi enam. Aga me oleme sellega hiljaks jäänud, Lätis on ammu juba tootjate ühingud ja muud olemas. Seal tunti ka kalameest inimesena, aga siin mitte. Lätis ehitati juba vene ajal kõigepealt välja kalandus, mitte põllumajandus. Aga meil oli vastupidi, meil tehti seda põllumajanduses. Sadamad ja asjad on tänaseni välja ehitamata “ (Pärnumaa).

“Kalurite Liidul pole meil mingisuguseid õigusi, lihtsalt üks grupp inimesi käib koos, neil pole riigi poolt mitte midagi, isegi toetusi ei ole. Ühtegi kalameest pole ka kunagi Riigikogus olnud” (Hiiumaa).

“Üldiselt võib öelda seda, et traalimehed on oma lobitööd hästi teinud, Kalurite Liidus on ka ülekaal traalipüüdjate käes, suured limiidid lähevad nendele, Kalaliit ja tööstus on ka nende taga. On ka juttu olnud, et teha oma rannakalurite liit, aga keegi ei jõua maksta, me ei jõua oma väikest kaluriliidu maksugi ära maksta” (Hiiumaa).

“Seadus lubab nüüd omada vaid 1-2 võrku ja inimene peab end püügikalameheks ja iga päev sõidab järvele. Palju ta püüab ühe võrguga? See tähendab, et ta paneb ikka nagu normaalne kalamees vähemalt 50 võrku “ (Peipsi).

“Trahvid on suured. Eelmisel aastal ühed said 600 000 trahvi ja ei ole maksnud, kuna ametlikult on nad töötud ja neil ei ole midagi ja selliseid inimesi on järv täis. Aga professionaalsed kalamehed peavad enam-vähem seadusest kinni – neil on mida kaotada “ (Peipsi).

“Kalaliit meil on, aga see on rohkem lobi-klubi, paneme omad väiksed rahad kokku ja maksame 2 inimese palga, muu jaoks ei jaks rohkem maksta. Kalaliidul on 16 liiget. Ega ta ei jaks midagi teha, hea, kui ta jõuab olemasoleva info laiali jagada” (Töötlejad).

“Usun, et meie kalatöötaja suudab absoluutselt kõikide maailma kalatööstustega võidelda, me ei ole enam teistest maas. Kvaliteet, teadmised, kõik on samal tasemel. Ei mingit hirmu ega alaväärsustunnet ei ole, et sa oled kehvem, pigem vastupidi. Meie tuleme sellisest kultuurist, kus on väga tugevad kalanduse traditsioonid. Oleme ennast harinud, oleme ennast kohandanud selle ühiskonnaga, kus me nüüd oleme. Oleme mõnes mõttes isegi soodsamas olukorras, sest meie palgatase ei ole veel Euroopa tasemele jõudnud” (Töötlejad).

3.2.9. Kaluri kutse

Enamus fookusgruppides osalenud kaluritest olid keskealised või vanemad inimesed ning nende sõnul on ka kolleegide seas noori vähe ja uusi kalureid kasvab peale samuti vähe. Põhjuseks on uuringus osalenud kalurite arvates see, et noored ei ole nõus nii väikese raha eest nii rasket tööd tegema. Eakate kalurite plussiks võib pidada teadmisi ja kogemusi, miinuseks teatavat konservatiivsust ja passiivsust. Pea kõik uuringus osalenud kalurid on kalandusega tegelenud juba aastaid. Kui küsisime uuringus osalejate käest põhjust, miks nad kalurina töötavad, siis päris paljud vastasid, et nad on kalapüügiga maast-madalast tegelenud, et nende isad ja vanaisad on juba kalurid olnud ja neile lihtsalt meeldib see – hing on merel. Kalapüük ei ole kaluri jaoks lihtsalt üks töö, see on midagi enamat, see on elustiil, millesse suhtutakse emotsionaalselt.

Täiesti omaette teemaks kujunes fookusgruppides küsimus, kes on kalur või kutseline kalur ja millistele tingimustele või nõuetele peab ta vastama. Gruppides räägiti sellest, et ka riigi tasandil pole see veel selge. Gruppides domineeris suhtumine, et kõik kes ennast kaluriks nimetavad ei ole veel tõelised kalurid. Võib öelda, et kalurid teevad üksteisel vahet. Näiteks need, kes omavad kutselise kalapüügi õigust ning kelle põhitegevus on kalapüük arvavad, et ainult nemad on tõelised kalurid. Need, kes omavad kutselise kalapüügi õigust ja kelle põhitegevus ei ole kalapüük arvavad, et ka nemad on tõelised kalurid, aga harrastuspüüdjad enam ei ole tõelised kalurid.

Ühine seisukoht oli aga siiski see, et kutselise kalapüügi luba antakse liiga kergekäeliselt. Kalurite arvukusse suhtutakse erinevalt – kui Lääne-Virumaal ja Hiiumaal räägiti pigem kalurite vähesusest, siis Pärnumaal ja Peipsi ääres räägiti kalurite liiga suurest arvust. Kalurite atesteerimisse suhtutakse erinevalt – mõnede arvates oleks mingisugune atesteerimine (teatud teadmiste ja kutseoskuste kontroll) vajalik, teiste arvates võiks atesteerida ainult noori ja nõ vanu kalurid ei oleks vaja atesteerida.

Huvitavamaid tsitaate fookusgruppidest:

“Olen kutseline kalur, FIE, pensionär. Kalapüügiga tegelen Eesti Vabariigi algusest, või isegi enne seda sai piirivalve ja valla loaga püütud. Mul on see nagu elulaad, tahtmine ja hobi. Kui oled merel päeva ära ja kui veel kerge tormiga ka vastakuti oled, siis tunned ennast tervena” (Lääne-Virumaa).

“Võtame Eisma ja Vainupea kandi vene ajal, ainuüksi Vainupeal oli 40 kalurit. Nüüd olem mina üksinda seal. See on ikka traditsioonide säilitamine, kui meie ära kaome, siis ega noori pole. Juurde on tulnud ainult selliseid linnanoori, kes panevad omale ühe võrgu, neid on jah tulnud. Ega tõsiseid kalureid pole juurde tulnud, vähemalt meie kandis mitte” (Lääne-Virumaa).

“Pärnumaal oli kutseliste kalurite aastakoosolek, seal olid Vabariigi Valitsus ja Keskkonnaministeerium ka kohal ja ei suudetud leida sõnastust, et kes on kutseline kalur. 10 aastat on käinud see jama, ma ei tea kas nad nüüd on leidnud definitsiooni. Ei suudeta välja selgitada mõistet, kes on kutseline kalur, millega tegeleb, kuidas tegeleb” (Pärnumaa).

“Olen juba vana, võiks jalad seinale panna, aga ei saa, hommikul tuleb uni pealt ära ja vaja merele minna, kui enam merele asja ei ole, siis on eluga natuke nullis. Ikka mõrd sisse ja vaatad, mis tuleb” (Hiiumaa).

“Hiiumaal on umbes 220 kutselise kalapüügi luba välja antud, aga umbes 60 mehel on taskus kaluri kutsetunnistused. Aga üldine seis Eestis kaluri kutsega seoses on väga nutune. Õigeid kalureid on väga vähe. Praegu ei ole seda lahendatud, kuidas neid eksameid ja muid asju korraldada. Pärnus on ka samamoodi nagu meil, et kui koolipoisid lõpetavad, siis saavad kutsetunnistuse. Aga sellist üldist koolitussüsteemi ei ole” (Hiiumaa).

“Ükski noor mees ei tule kaluriks, sest see raha, mida me teenime...., see on täiesti välistatud. Arvestada tuleb ka töö raskust. Järgmine põlvkond vaatamb meid kui totakaid” (Hiiumaa).

“Termin professionaalne kalamees on juba hävitatud. Kui Teie tahate (viidatakse fookusgruppi läbiviivale sotsioloogile), siis ka võite kalamees olla. Aga tegelik professionaal on selline kes hoolitseb järvest, ta teab, et homme on ka vaja tööd teha. Kalurite atesteerimine on aga järjekordne raha välja pressimine. Noored kalamehed teevad eksamid ära, kuna neid on õpetatud, aga mida teha teistega, kes ei ole noored? Inimesed on terve elu elanud järve ääres ja püüdnud kala, kuid nad ei ole haritud ja kuidas nad suudavad eksamid ära teha?” (Peipsi).

“Meil on sama olukord nagu metsaga – anti luba metsa raiumiseks – enam metsa ei ole ja probleemi ka ei ole. Puhas plats, meid ootab ka sama situatsioon. Tõelised kalamehed-professionaalid juba tegelevad teiste asjadega, kes töötab ehituses, kes läks tööle Rootsi, Soome jne – pered on ju vaja toita!” (Peipsi).

3.2.10. Kalurite, kokkuostjate ja töötajate omavahelised suhted

Üldiselt võib öelda, et erinevate kalandusettevõtjate gruppide omavahelised suhted pole just kuigi head. Endasugustesse ettevõtjatesse suhtutakse pigem positiivselt ja toetavalt, aga teistsugustesse ettevõtjatesse pigem negatiivselt. Kutseliste kalurite suhtumine harrastuskaluritesse, traalipüüdjatesse, kokkuostjatesse ja kalatööstusesse oli fookusgruppides küllalt kriitiline. Kalatöötajad jällegi olid küllalt kriitilised kohalike kalurite suhtes.

Kutselised kalurid süüdistavad harrastuskalureid ja röövpüüdjaid nende töö segamises ja nende leiva ära võtmiseks, traalipüüdjaid süüdistatakse selles, et nad on mere kalast tühjaks püüdnud ja et nad püüavad ebakvaliteetset kala, kokkuostjaid süüdistatakse selles, et nad teenivad kalurite arvelt ebaõiglaselt suurt vaheltkasu ning riiki süüdistatakse selles, et riik soodustab traalipüüdjaid ja kalatööstusi, aga mitte rannakalureid. Kalatöötajad seevastu süüdistavad kalureid ebakvaliteetse kala pakkumises ja hinnakokkulepetest mitte kinni pidamises. Ilmselt on keerukate omavaheliste suhete peamiseks põhjuseks olulusvõitlus - võitlus väheseks jäänud kalavarude pärast, riigi toetuse pärast, jms.

Kui rääkida kaluritest, siis kõikides piirkondades on kaluritel aja jooksul väljakujunenud kindlad püügipiirkonnad (lisaks väljakujunenud püügikohtadele otsitakse ka uusi püügipiirkondi, aga transpordikulud ja aeg seavad sellele oma piirid). Piirkondades, kus kalureid on rohkem, käib kalurite sõnul päris suur võitlus püügikoha pärast ning seetõttu suhtutakse ka harrastuskaluritesse seal mõnevõrra vaenulikumalt. Kutselisi kalureid häirib ka osa harrastuskalurite ebakompetentne ning mõnikord suisa kuritegelik tegevus. Lääne-Virumaal näiteks räägiti sellest, et suvitajad lõikavad kutseliste kalurite võrkudest kala välja ja varastavad püügivahendeid.

Kuigi erinevate kalandusettevõtjate omavahelised suhted pole just kõige paremad, siis tegelikult võidaksid kõik osapooled sellest, kui kellelgi hästi läheb. Kui tööstused saaksid Eestist kohapealt kvaliteetset kala, siis saaksid tööstused transpordi pealt kokku hoida ja kui Eestis oleks rohkem kalatööstusi, siis oleks kaluritel rohkem realiseerimisvõimalusi, jne.

Huvitavamaid tsitaate fookusgruppidest:

“Nüüd traalimehed teevad oma tootjate ühingu. Traalimeestel on oma tootjad, kalatööstusel on pidevalt kala vaja ja limiidid lähevad kõik sinna, traalimeestele. Räägitakse kalavarude kaitsmisest, aga mingit kalavarude kaitsmist ei toimu. Toimub ainult jõhker väljapüük ja kogu lugu. Tööstused muudkui töötlevad. Jutt käib, et kaitseme kalu, mõõtude järgi, jne. Tegelik elu käib globaalses mõõtnes. See, et rannakalur püüab väikeses koguses nõ head ja kuldset kala, kvaliteetset kala, see ei maksa midagi, see hajub ära sinna hulka” (Pärnumaa).

“Ei ole ilus teiste kapsaaeda kivi visata, kuid traalivennad on sellised, et tõmbavad kala ära, enam ei ole sellist asja, et tehtaks proovitõmme, et kuidas on, mis kala tuleb. Kui traalitäis ei kõlba, tehakse traal lahti ja see 10-20 tonni läheb pauhh merre tagasi ja nii mitu korda, 4-s, 5-s traal tõmmatakse sisse ja viiakse Rootsi või tuuakse siia kalajahuks. See on riiklik poliitika, kalatööstusel on pidevalt kala vaja, rannakalurid püüavad ajutiselt, sellepärast traalpüüki soodustatakse. Riigile on teada, traalpüügi tulemus on selline, et kolm tonni lastakse läbi, üks püütakse kinni. See mis traalist läbi lastakse, saab kannatada “ (Pärnumaa).

“Ja kalurite koolitus on väga oluline. Ei lasta ju kedagi autojuhiks ka, kui pole õppinud. Praegune kalapüügi seadus ei fikseeri, kes on kalur ja mis ta peab tegema. See on kõik traalipüüdjate huvides – nemad võtavad sadamast peale just selle, keda nad tahavad. Taanis ja Rootsis nii ei saa, kaluril peavad olema mingid elementaarsed teadmised” (Hiiumaa).

“Tänane Eesti kalur on siga mees. Tänavu ostame ise kokku, kui ta saab kasvõi ühe sendi kilo eest mujal rohkem, siis ta sinuga tehtud kokkuleppest kinni ei pea. On see siis rannakalur või traalimees. Teine probleem on see, mis ei ole paika loksunud, on see, et mida teha alamõõdulise kalaga, näiteks traalimees püüab kala välja ja 70% sellest on alamõõduline, siis teda see ei huvita, tema hind on ikka sama” (Töötlejad).

“Ega meie kalur ei ole kalur. Talle kaluri nimi anda on selge liialdamine. Ta on pasapüüdja. Kalur peaks mõtlema kala kvaliteedi peale. Kala peaks olema ikka nagu kõikides muudes maades. Kala sorteeritakse merel ära ja pakitakse jääga ja pannakse sortide järgi ära. Aga seda jama, mis siin püütakse, võib pidada kalajahuks, seda võib käsitleda kui mitte inimtoidu kala. Suure osa püüavad jah traalipüüdjad, rannakaluri osatähtsus on väike, ainult kevadel mingisugusel perioodil. Rannakalurid püüavad ainult mõne protsendi kogu püügist” (Töötlejad).

3.2.11. Informeeritus

Infopuudus ei ole kalandusettevõtjate jaoks aktuaalne probleem. Kalandusettevõtjad muretsevad rohkem kalandussfääri ametnike informeerituse kui enda informeerituse pärast. Fookusgruppides osalenud kalurid ja kalatööstuste esindajad on enda sõnul enda jaoks vajaliku informatsiooniga enam-vähem kursis. Kui rääkida kaluritest, siis kõige olulisemaks infoallikaks on kaluri jaoks teatud kindel kohalik arvamusiider, kes on ise samuti kalur, kes on valdkonnaga väga hästi kursis, kes on aktiivne ja missioonitundega inimene ning kes saab teiste kaluritega hästi läbi. Lääne-Virumaa grupis oli selliseks inimeseks kohalik keskkonnateenistuse kalandusspetsialist, Pärnumaal ja Hiiumaal kalurite ühenduse esimees. Kalurite ühendused on kalurite jaoks oluliseks ja usaldusväärseks infoallikaks. Hiiumaa kutseliste kalurite ühendus korraldab näiteks ka õppepäevi, Peipsi ääres viivad kalurite ühingud läbi koosolekuid.

Fookusgruppide põhjal võib öelda, et mingi kindla piirkonna kalurid tunnevad üksteist ning omavahel suheldakse päris palju. Päris palju infot edastatakse telefoni teel. Kui üks kalur saab midagi teada, näiteks mõne uue seaduse kohta, siis räägitakse sellest ka teistele. Kalurid saavad üksteise käest palju kasulikku infot.

Oluliseks infoallikaks on kaluritele ka internet. Interneti olulisus sõltub loomulikult interneti kättesaadavusest. Peipsi ja Hiiumaa gruppides osalenud kaluritel on paljudel interneti kasutamise võimalus, Lääne-Virumaal ja Pärnumaal vähestel (halva interneti ühenduse tõttu). Internetis saadakse infot peamiselt Keskkonnaministeeriumi ja Põllumajandusministeeriumi kodulehelt ning Riigi Teatajast.

Riigi poolse info edastamisega ei ole kalurid rahul – riigiasutused ise infot eriti ei paku, infot peab ise otsima ja olemasolev info on küllalt keeruline. Seadusi on raske lugeda ja nendest on veelgi raskem aru saada, Riigi Teatajast seaduste lugemine ei ole mitte kõigile jõukohane. Uuringus osalenud kalurite sõnul toimub praegu asi nii, et kohalikud nõ arvamusiidrid ning teised aktiivsemad ja teadlikumad kalurid otsivad info välja, interpreteerivad seda ning jagavad seejärel info teistele kaluritele edasi.

Üheks takistuseks informatsiooni hankimisel riigiasutustest on see, et kalurid asuvad riigiasutustest sageli küllalt kaugel ning asjaajamine kaugel linnas on kaluri jaoks aeganõudev ja kulukas.

Hiiumaa kalurid tegid ettepaneku, et kalurite informeeritust parandaks senisest parem ja suurema levikuga Kalurite Leht. Eeskujuks toodi Jahimeeste Lehte. Lehes võiks kirjutada uutest seadustest, nõuetest, jms. ning seal võiks olla ka interneti aadresse ja muid infoallikad, kust veel infot leida.

Kalurid ootavad keskkonnainspektoritelt ja loodusteadlastelt rohkem informatsiooni kalavarude olukorra kohta. Seda oleks kaluritel esiteks lihtsalt huvitav teada, teiseks aitaks see informatsioon neil oma tegevust paremini planeerida. Hiiumaa kalurid sooviksid saada rohkem infot ka hüljeste ja kormoranide kohta, keda nende sõnul saarel küll pidevalt uuritakse, aga infot uuringute tulemuste kohta ei ole.

Kalatööstuste esindaja kurtsid eelkõige selle üle, et riigiametnikud ei informeerinud ettevõtjaid õigeaegselt seadusemuudatustest, uutest määrustest ja nõuetest, jms. Ettevõtjad saavad nendest mõnikord tagant järele teada ja selles võivad ettevõtja jaoks rängad tagajärjed olla. Riigiametnikud võiksid kalandusettevõtjaid operatiivselt informeerida, et ettevõtjad jõuaksid õigeaegselt ümberkorraldusi teha.

Huvitavamaid tsitaate fookusgruppidest:

“See on meie enda asi, kust me seaduste kohta teada saame, teadmatust ei vabanda miski. Meie saame kõik keskkonnateenistuse kalandusspetsialisti käest teada. Ja kalurid suhtlevad omavahel, vahetavad infot, mobiilid on olemas, rääkimist on päris palju” (Lääne-Virumaa).

“Infost on ikka puudus. Kui sa ise ei otsi või ei vaata, siis keegi ei paku seda. Teada saab ühingu esimehe käest, tema uurib neid asju. Ta on Kalurite Ühingu esimees ja ka ise kalur” (Pärnumaa).

“Meil on siin õppepäevad. Meil on Hiiumaa kutseliste kalurite ühing ja saame Suuremõisa tehnikumi ruume kasutada, kuna ühingu esimees õpetab siin, mina ka vahel. Siin on kaluri eriala, aktiivsemad kalurid on meil ühinenud, meil on oma hea keskus siin” (Hiiumaa).

“Seadusi saab teada Riigi Teatajast. Ei, kusagil seadusi küll lahti ei seletata. Me oleme siin ise oma peaga püüdnud seletada, selgitada. Arutame neid oma kalurite ühingu koosolemistel. Ja kutsume keskkonnainspektoreid rääkima, ise nad ei tule” (Hiiumaa).

“Meil on siin kaks kalurite ühendust ja nende põhiline ülesanne on edastada kaluritele infot ja kalurite probleemid edastada valitsusele, et leida kompromisse seadusandluses. Kalameesteni jõuab info faksi, telefoni teel, juhatajad edastavad infot vestluse käigus, väljakirjutised seadusteaktidest, voldikud. Meie ise ka koguneme. Alati peale Vene-Eesti läbirääkimisi kogunevad kalameeste esindajad ja neid informeeritakse, millised piirangud tulevad. Võib ka internetis vaadata kõiki muudatusi, Keskkonnaministeeriumi leheküljel” (Peipsi).

“Telefoni teel teistega suheldes saab kõik info teada. Kahe tunni pärast kõik teavad kui mingi seadus muutub. Info liigub nõ suust-suhu” (Peipsi).

“Üks näide info kohta – sõitsime Brüsselisse messile koos meie saadikutega, naine helistas, et kalale pandi toll peale, 15%. Küsisin saadikute käest, mitte keegi ei tea midagi, küsisin järgmisel päeval samade vendade käest, et mis toimub, nad ütlesid, et jah midagi toimub, midagi juba räägitakse. Kas see on siis Eesti riigi asjaajamine oma ettevõtetega? Kurat, see on ju minu raha, riik peaks ju mind kaitsma. See oli kuu aega tagasi, siiamaani pole tulnud ühtegi ametlikku teadet tolli kohta. On ju mingid asjamehed, kes istuvad läbirääkimistel ja saavad teada, et nüüd tuleb toll, võiks ju kuidagi ettevõtteid sellest informeerida. Meile ei anta infot” (Töötlejad).